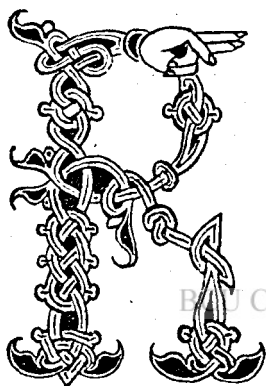

Anul V. Cluj, 1907.

REVISTĂ CULTURALĂ ILUSTRATĂ

ĂVAȘUL

Întemeietorul revistei: **Dr. Elie Țăianu.**

Apare în fiecare săptămână.

Pretul abonamentului pe an 6 cor.

În străinătate: 8 cor.

Adresa: Cluj (Kolozsvár) strada Jókai nr. 6.

Tipografia »Carmen« Petru P. Bănuțiu în Cluj.
1907.

La administrația »RĂVAȘULUI« se află următoarele cărți:

1. »Predicile lui Petru Maior« pe Dumineci și Sărbători. Ediție cu lit. lat. de Dr. E. Dăianu, broșurată 6 cor. legată frumos în pânză, cu călcăiu de piele, și inscripție aurită, 7 cor.
2. »Propovedaniile lui P. Maior«, predici la înmormântări, broșurate 3 cor; legate ca și predicile celelalte 4 cor.
3. »Statul, Biserica și Școala, de Sarmaságh Géza, trad. I. N. Pop. Carte premiata de facultatea teologică a universității din Budapesta. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor. 50 fil.
4. »Roadele milei Creștinești«, de Teod. Câmpianu. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Volum de cuprins pedagogic moral, elegant tipărit cu numeroase ilustrațiuni. Prețul 3 cor.
5. »O alegere de episcopi moldoveni« în 1557—8, de N. Iorga, cu 2 ilustrațiuni. Prețul 10 fil.
6. »Castelul din carpați« roman de Jules Verne, trad. în românește de V. Onișor, ed. Dr. E. Dăianu. Cu mulțime de chipuri. Prețul 1 cor. 60 fil.
7. »Mama Sfântului Augustin« de Episcopul Emil Bougaud, trad. de Salba. Frumos legată în pânză 4 cor. Broșurată 3 cor.
8. »Cartea Durerii« de Em. Bougaud, trad. Iac. A. Nicolescu. Carte de mângâiere recoamandată de consistorul din Blaj. Broșurată 1 cor. 50 fil. Legată frumos în pânză și aurită 2 cor. 50.
9. »Suplex Libellus Valachorum«. Latinește și românește, tradus de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor.
10. »Cărțile Săteanului Român« Nr. 1. »Schife din popor«, de G. Stoica. Prețul 10 fil. — Nr. 2. »Păcatele noastre«, de P. Suci. Prețul 15 fil. — Nr. 3. »Despre păcatele sătenilor«, căzanie poporală de Ioan Roman. Prețul 20 fil. — Nr. 4. Povești din satul nostru: »Dinu Maicii«, de Ioan Isaic. Prețul 10 fil.

La comande să se adaugă și 5% porto postal.

Atelier tipografic instalație cu electricitate

Ori ee soiu de tipărituri eu gust luerate, și eu prețuri foarte moderate, rog eomandați spre mulțămire la:

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj

Ferencz József-ut Nr. 58.

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.:

Petru P. Barițiu

Adresa: Jokai u. 6.

Pe 1 an (52 nri de câte 16 pag.) 6 cor.

Pe o jumăt. de an (26 de nri) 3 cor.

Intemeietorul foii:

Dr. E. Dăianu.

Rusalin Șoimanu.

Cine era Rusalin Șoimanu în Vlădeni? O mândrețe de fecior, bujorul satului, fiitorul dascăl care avea preste niște luni să dea cel din urmă examen ș'apoi cu puteri tinere, cu avântul celui mai însuflețit și curat suflet, să-și pună mintea strălucită pentru ridicarea și luminarea fraților săi de o soarte și de o obârșie cu dânsul. El era toată nădejdea Bunicii Vioara Șoimanu.

N'a ajuns să-și cunoască părinții și a crescut așa sub scutul bătrâni.

Biata Bunica, gârbovă de vreme și dureri, cu un picior și jumătate în groapă, șiștia, că n'are să-i mai întârzie mult vâleatul — și cum n'a avut o zi de bucurie de când își îngropa într'o săptămână și feciorul și nora, s'a legat de gândul să-și jertfească și gologanii din urmă pentru nepoțelul seu și să facă din el pe seama satului un dascăl înțelept după toată rânduiala; baremi atâta mângâiere să simțească după atâta amar, ce necase în anii ei de bătrânețe.

Și Dumnezeu, pare a fi cetit în inima bătrâni, — ajunse Bunica să-și vadă nepoțelul de odinioară mare, tare, frumos ca mamă-sa fieiertată, și nădrăvan sermanul, leit tatăl său.

Pare că i-s'au înseninat dintr'odată clipele din urmă ale unei vieți chinuite, când și-l văzu dus la învățătură departe... Treceau a silă ceasurile de seara pe lângă vatra învăpăiată, dar mai ales nopțile — nopțile acele de n'ar fi fost așa de lungi. — Când primi întâia carte dela Rusalin, Bunica Vioara

a plâns o zi de bucurie și a strâns în tindă pe toți copilașii din vecini și a închinat praznic în sănătatea odorașului ei înstrăinat...

*

Lui Rusalin Șoimanu îi mergea de minune în meleagurile acele străine, departe. Talentul lui strălucit a biruit toate greutățile și în curând răsbi de întrecu pe toți colegii lui din institut. Studia mereu și cucerea din zi în zi tot mai mult simpatia tuturor; devenise un punct luminos, înspre care toți priveau cu plăcere. În pension era cel mai cu trecere. De se pregătea vr'un festival, fără dânsul nu se făcea; unde era vorbă de muncă, unde era lipsă de entusiasm, unde să plănuia și frământau idei mărețe — acolo Rusalin Șoimanu era în frunte.

Rusalin Șoimanu! Era destul numele lui, ca să pună în respect pe toți ceilalți candidați de dascăli, de zicea dânsul ceva, să știi, că era zisă. — Il cunoșteau un suflet bun, curat și luminat de un talent de elită, recunoșteau întrânsul geniul. Purta în sine jo întregă lume ideală întrupată, — un tânăr râvnitor și inteligent, care avea să fie o sfântă binecuvântare pentru părinții, a căror odoare au ajuns sub ocrotirea și înțelepciunea lui. — În sufletul lui de aur erau atâtea visuri, atâtea planuri de viitor! — Minte lui a priceput, ce înseamnă a te pregăti, să poți mai apoi crește mlădițe pentru un neam înstrăinat și rătăcit, și tremura de câte ori se gândea la un viitor fără patimi și dureri a neamului său. Inima lui ca și atunci nu știa, să plângă ori să râdă; simția numai cum un fior cald îl străbate din creștet până în picioare. — Se punea apoi, și cu puteri înzecite păștea înțelepciunea cărților și staturile mai marilor, și numai atâtea se ruga încet lui Dumnezeu să-i dea viață și putere pentru împlinirea celor visate. — Trimitea Bunicii scrisori vesele și pline de căldură tinerească, de lacrima cetindu-le și părintele Macaveiu, dar mai ales bunica — parcă nu-i era destul văzduhul să poată bine răsufla; ofta din adânc și ochii ei, schinteietori cum priveau, de sub sprâncenele încărunțite, vorbeau mai mult, cu buzele încrețite și cu vocea ei tremurătoare.

Și vremea trecea fără veste. Rusalin Șoimanu se pomeni,

că abia mai are un an și ceva până să i-se împlinească toate toate dorințele lui aurii.

Bunica Vioara, acasă, parc'ar fi întinerit; umbra voioasă ca cea mai fericită pe lume și mergea cucernică în toată data la sfânta biserică, cu busuioc și izmă creată la brâu; — îi părea, că toată lumea numai pe ea o vede, că toată însa stă gata numai s'o întrebe, când îi vine nepotul, ce mai scrie, gată în curând....? Simția atâta alipire față de biserică... Sub vraja miresmelor de tămâie îi părea că o ridică ceva și o duce pe alta lume și-i nălucea mereu dinspre strana dreaptă ca prin vis figura nepotului ei, cum cântă și se întrece în glas cu cei mai iscusiți mlădietori ai versului...

Atâta nespusă fericire undula aprinsă prin sufletul ei înviorat. — Și cum nu?

De o vreme ea era cea mai văzută în Vlădeni. Toate mamele cu fete mândre de măritiș o opriau la vorbă în băutura bisericii; care de care să năsuia s'o tragă pe partea sa,— dar Bunica Vioara trăgea mareață din ochi și tot pasul, toată mișcarea ei, păreau pline de maiestate.

Când scria lui Rusalin, de-i povestea, câtă onoare o încunjură despre partea lui, — era veselă câtă-i draga de zi și se sucia sprintenă, ca o fată vergură, de credeai, că-i un prisnel; iar când căpăta vr'o scrisoare — n'ar fi schimbat cu crăiasa... Așa sburau săptămânile și lunile cu clipele lor dulci în Vlădeni. —

Dela o vreme însă, bătrâna începui iar a încrețî din frunte — trebuie să fie o pricină grea... Bunica Vioara aștepta mereu scrisoarea — aștepta și să jăluia în bănuiala ei. — I-se sbătea de niște zile ochiul stâng și nu o lăsau gândurile nici noaptea... Sămn rău... O fi uitat să-i scrie... i-o merge rău... o fi cănit... ba cine știe, ce i-o fi — și Bunica să căznia mereu.

* * *

Era pe sfârșit de iarnă, abia desamortise firea. — Gazele comentau sgomotoase marile pregătiri, ce se făceau la toate institutele pentru o mare întrecere de gimnastică și scrimă, la care avea să vină din toate părțile țării.

Rusalin Şoimanu era fecior în ale cărţilor, dar chiar erou în toate ale gimnasticei. — S'a ales şi la institutul lui o mândră pleiadă de matadori în frunte cu dânsul, şi se aştepta nervos mai mult şi mai sigur ca ori când isbânda încununată cu o seamă bună de lauri la emularea, ce se apropia. Nădejdea şi bucuria institutului...

Se făcea seară de seară probe neîntrerupte — şi zimbiau toţi a măreţie, când Rusalin Şoimanu îşi încorda vr'odată puterile şi arăta pe un moment, câtă vlagă este împreună cu isteţimea lui.

Într'o seară, reîntors dela probă — înferbântat cum era, simţi, ca şi cum o săgeată rece ca sloiul i-ar fi trecut de-a-lungul spatelui. Se înfioră tremurând şi-l lovi o durere cumplită în cap.

Noaptea o petrecu fără somn; dimineaţa — nici vorbă — lui Rusalin Şoimanu i-e rău şi pace. Ca un fulger pătrunse vestea întreg pensionatul. Şi boala se înrăutăţia din zi în zi, începă a tuşi, ba la o săptămână porni să scuipe sânge. — Medicii stăteau nepuntincioşi şi desnădăjduiţi naintea tristei privelişti; prietenii îl mângăiau înlăcrimaţi.

A trecut mai bine de-o lună şi Rusalin Şoimanu tot mai zăcea şi ajura mereu, slăbit şi istovit cu totul... rămăsese numai umbră dintr'însul... se ruga într'una să nu înştiinţeze pe Bunică-sa...

*

În Vlădeni se desprimăvăraseră şi era atâta viaţă pretutindenea; au înflorit mălinii şi un mândru covor colorat de flori de colilie şi de grâu înviora bălăria câmpurilor. Merii şi vişinii au încolţit, pocniau plini de sfânta taină a vieţii murgrii proaspeţi şi străluciau zimbînd în bălăia soarelui florile lor de zăpadă rumenită ici colea cu picăţele irmizii.

Bunică Vioara se sculă mohorită în dimineaţa acea. Avuse visuri urite. Toată noaptea îi hăuli o haită de câne pe dinaintea geamurilor, de trăsăria, de câte ori moţai neadumită frântă de un lung şirag de gânduri zdrobitoare. — Nici în somn nu avuse pace! Visase că Baba Strigoae din sat îi săpă cu mânilor o groapă mare drept în mijlocul vetrei; că nepotul

ei, Rusalin, se însurase, dar par'că nu era precum ar fi aşteptat ea: domn şi dascăl în sat.

Se trăgăni toropită până la geamul dinspre grădină, dar rămase albă, ca pereţele, când băgă de seamă, că mărul, care-l sădise nepotul ei — acum e anul — se uscaser.

Toţi arborii în vesmânt de sărbătoare, vesteau, par'că strigând, o dulce pomenire în natură, vesteau primăvară; numai mărul, mărul lui Rusalin, stătea posomorât, încremenit.

Şi Bunica începu a plânge — bănuia rău.

N'auzi în greul ei zăvorul dela poartă — se pomeni numai, că în uşa tinzii bate cineva şi grăieşte o voce străină.

Când deschise uşa rămase înlemnită —

— Sfinte Doamne, nu mă lăsa, — dar tu eşti scumpul Bunicii? — şi scoase un ţipăt năduşit.

Era Rusalin Soimanu, galbin ca scos din mormânt, firea i-i tremura stând pe picioare şi lacrima mut. Il însoţiseră doi prieteni de inimă din pension până acasă. — Până la gara din satul vecin sosiseră cu trenul de dimineaţă, iar de acolo îl petrecură pedestru. Cluj / Central University Library Cluj

Plângea Bunica Vioara, de se scutura ia pe dânsa, şi buimăcită cum era, nu ştia de ce să prindă, ce să facă...

I-l aşezară în grabă pe un păcel proaspăt aşternut. cum îl întorceau, aşa rămânea... părea cu totul nesimţitor... în restimpuri mai scăpa câte un cuvânt neînţeles.

Cei doi prieteni nu mai întinseră multă vorbă, ci-l îmbrăţoşară în semn de rămas bun şi plecară îndoişoşi de pustietatea şi jalea lui şi a bătrânei.

Bunica Vioara plecă într'un suflet, aţă la popa Macaveiu, ca să-l roage să-i facă o molitvă şi o sfântă slujbă pentru sănătatea nepotului.

Părintele încremeni, ca un stan de peatră la zisele Bunicii — nu-i venia a crede. — Se repezi până'n biserică după sfântul patrafir şi molitfelnic, şi plecă cu zor spre capătul satului, căci acolo şedea Rusalin Soimanu cu Bunică-sa.

Când intră pe uşă, o suliţă par'că-i spintecă inima, şi o milă nespusă îi umplu genele de lacrimi.

Nu putea grăi cu sermanul, căci numai i-ar fi sporit

chinul. — Suspinând își găta cetania și podidit de lacrimi își căută de drum...

Remăsese acum Bunica singură, singurică cu amarul ei.

Afară era atâta viață și atâta măreție necuprinsă de mintea omenească pe lanurile înverzite; un soare cald străbătea câmpiile înverzite; pe sub streșini glăsuiau vesele rândunele și cocostârci lungăreți își nădiau cuiburile pe coperișele de pae. Un freamăt tâmpit vestea vara sosită în frunzișul codrului; golani neostoți luaseră ulița în cap, alergau voioși și se jucau. — Afară atâta plăcere dulce fără seamăn — și'n casă la ei atâta jale înegurată. — Simția cum i-se despica în două inimă, când se gândia la acestea.

Zi de zi trecea cernită în casa lor, iar sările și nopțile, pe cât de minunate în farmecul de afară, pe atât de pustii și stinghere în sufletul lor...

Și nepotul, odrasla ei tot reu..

L'a miluit satul întreg, se premeneau și veniau mai unii, mai alții — avea mereu vechie trează la căpătâiu ziua-noaptea.

Veniau flăcăi, tovarășii lui din copilărie; fete mari cu șurta înflorită; și toată pătura bătrânească încărunțită. — Îți era mai mare mila să vezi cum iasă cărduri lungi din casă, ca la'mormântare, și toți-toți se depărtau svântându-și ochii cu câte o basma ori cu mâneca cămeșii.

— Sermanul Rusalin Șoimanu tușia din greu, tușia în toată clipa; se uscaseră de perire. De-l prindeau să-l mai schimbe ca să nu înțepenească, țipa ca din gura șerpelui și-l potopia tusa, de se minunau toți câți îl vedeau și-și făceau cruce.

Bunica Vioara ca scoasă din minți, de se'nțămpla să rămâe în vr'o seară singură, se arunca pe pat și se bocia să nu mai sfârșească. — Ca și atunci își vedea mai curat și limpede toată nenorocirea ei. Sermane nădejtile ei de aur se prăbușiră toate și așa de iutel. Viața de acum nu mai avea pentru dânsa nici un rost, nici o lumină și pornea a se gândi dogorată, de-i mai bine a trăi așa, ori a muri.

De când și-ar fi făcut moarte, de nu-i era frică de

Dumnezeu! — Câte nopți nu omora nedurmită; umbla amețită câtă-i draga de ziuică.

Așa se zoli vara întreagă. — Se înfiorase biata bătrână de atâta bătae alui Dumnezeu. Simția, că prea o rupse pirotă, căci pica de pe picioare...

* * *

Trecură de mult zilele lui Cuptor; bătea rece vântul toamnei și șuerând se sbătea de geamuri...

Rusalin Șoimanu se mai întărată odată să se ridice din perne, dar căzu iar pe ele, și'n clipa acea îl cuprinse atâta desnădejde și amar, de-l trecură lacrimile.

Șopti încet Bunicei Vioara să-l ducă în pridvor. — Il ridicară îndată două vecine, ce-i plâneau alături, și-l așezară îndreptul geamului dinspre grădină.

Îi făcea așa de bine lumina zilei din zori; par'că și în inima lui mai schinteau un dram de nădejde. Un roi de gânduri și amintiri îl apucară — acumă întâia dată de când era acasă.

Privia aiurat la rourasca, ce să legăna afară de asupra geamului în avierea vântului, și tresăria din când în când la vuetui ca se frângea în ramurile nucului rotar din mijlocul grădinei. — Pe un rozor băgă de seamă un fluturel cu o aripă ciuntită. ce sbura par'că prigoniț da pe o floare veștezită pe alta; și el vedea în toate acestea atâta durere.

Rând pe rând i-se premeneau în mințea lui muncită toate zilele frumoase, apuse de mult; prietenii acei buni și dragostea lor; pensionul mândru de odinioară; institutul, care de jalea lui întrelăsase emularea plănuită cu atâta vervă și osârdie; visurile lui cu întreaga lor măreție; pentru cari și-a jertfit așa iute sănătatea; neamul lui oropsit, de dragul căruia a plecat la învățătură; satul lui bântuit de atâția apostoli seci și fără suflet; toate, toate idealurile lui, cari dădeau putere, înțeles și conținut vieții lui frământate; — se gândia obosit la sine, că e orfanul orfanilor; la biata Bunică-sa Vioara, care și-ar fi dat sufletul pentru dânsul și foc ar fi prins cu gura, numai să-l fi știut în pace și fericit; — se gândia — vai, și asta

n'a spus-o nici când și nimerul pe lume — la ochii și inima cea mai scumpă, la Ruxanda, nepoata părintelui Macaveiu, că-i era dragă de mult, tare de mult...

Când precumpenea toate acestea, o înfiorare neagră îi apăsă sufletul și-i venia să pornească, să plece departe, departe... să zdrobească întreaga lume ș'apoi să moară eroinic sub ruinele ei, ca un Samson din zărilor străvechi.

...O rază de argint se resfrânse din geam pe fața lui împăinjănită...

Prin ramurile nucului și a băginilor muriau suspinând frunzele pălite în melancolia toamnei și'n drumul lor înspre iarba îngălbinită și arsă, păreau a șopti cu vers nepriceput cu ultim adio pentru vecie...

— Cine a fost Rusalin Șoimanu pe vremuri... și acum — o floare veștețită ce-și risipește petalele în bătaia vântului de toamnă...

Așa gema el în sine, când deodată clopotul cel mare umplu văzduhul cu o arie dulce tremurătoare, vestea vecernia Sâmedrului... și Rusalin Șoimanu asculta... privia perdut la frunzișul, ce-și repeta mereu refrenul jalnic în brațele firei mohorâte și apoi începu a plânge cu amar... atunci pentru prima dată mai din greu în viața lui...; un ce nespus par'că-i șoptise în adâncul sufletului, că are să se prăpădească...

* * *

La o săptămână după Sâmedru... ploua, de credeai credeai, că toarnă. Pe ulița mare a Vlădenilor înspre cimitir se îngânau cântări de prohod cu glașul duios al copotelor... Un lung cortegiu de înmormântare înainta trist... bărbați, moșnegi cu capul gol, în straie noue de sărbătoare; în urma lor bătrâne și fete mari în mărame de jale, cu ochii plânși șoptiau — »bine că l-a iertat Dumnezeu, căci mult chin a mai îndurat...«

Mâne zi în zori o bătrână suia priporul spre cimitir.

Era Bunica Vioara; ducea jărătic într'un hârb de lut, și tămâie, cu un mănunchi de flori, ce i-le dăduse coconița Ruxanda, ca să le pue pe mormântul lui Rusalin Șoimanu...

Ionel Trandafir.

Intre două lumi culturale.

— Studii din istoria luptelor bisericeii române. —

II.

Stefan Rácş † 1720.

În veacul al XIX-lea, în viaţa noastră publică din Ungaria şi Ardeal, aflăm mai mulţi membrii ai familiei Rácş, cari au jucat un rol oarecare. Pe unii din ei îi întinpinăm, că iau parte la mişcarea culturală încă şi pe la capetul veacului al XVII-lea.

Unul cu numele Stefan Rácş se numeră întră matadorii unirei bisericeii române.

Atanasie, mitropolitul din Bălgrad, eră deja sfinţit întru arhieru, prin exarhul Ungro-Vlahiei din Bucureşti, Teodozie, când în Faur, ori Martie 1698, scrie în secret la Viena, lui Paul Baranyi, iezuit din Bălgrad, care petrecea pe acel timp la Viena cumcă are hotărât cuget de a se uni cu biserica catolică, apoi roagă pe Baranyi, să imanueze o epistolă primateluji Leopold de Kollonich. ¹⁾

Epistolă din vorbă mai este iscălită afară de Atanasie, şi de 12 protopopi, încă şi de 2 laici. ²⁾ Stefan Rácş şi Nicolae Arbonas. (Orbonaş) ³⁾

¹⁻²⁾ Nilles Sybolae 193, 214, 171, 172. Cesti 12 protopopi nu au fost de faţă la sinodul de unire din Faur-Martie 1697 ţinut de mitropolitul Teofil, în 10 Iunie 1697 dau şi ei o dsclaraţie, că aderează la decretarea Sinodală. Deci acum în Mart. 1698 iscălind cu Rácş şi Orbonaş iscălesc a doua oară.

³⁾ Familia nobilă Orbonaş există şi azi în Orăştie. În 1460 în Timişoara dăm de comitele suprem George Orbonaş (*Popovici* ist. rom. bănăţeni 218) în 1400 în districtul bănăţan al Bărzavei (*Borzafew*) era castelan George Orbonaş. (*Drăgălină* ist. Băn. Severin I. 118). Nicolae Orbonaş din 1698 era cunoscut şi la curtea domnească din Muntenia şi Viena, între cari negoţiase *Iorga Sate* 179 nota 2. În 1693 e George Arbonas în comitatul Alba inferioară. Ioan Arbonas Turda 1585. Cătălina Orbonaş Turda 1615. Todor Arbonas Kászonszek 1673. George Angyelaki, alias Arbonas, posesor de szász budai 1677. Petru Arbonas 1659. E familie albană-arbanas. (Dr. *Réthy L.* oláh nyelv és nemzet megalakulása. Nagybecskerek 1890 pg. 141—142)

Stef. Rácz, era provizor ⁴⁾ erarial în Bălgrad apoi procurator, ⁵⁾ econom, ⁶⁾ curator (epitrop, sindic) la catedrala română din Bălgrad. ⁷⁾

În româneşte era numit »odorbirăul (udvarbiró) Bălgradului«. Trebuie că era nobil, căci se numea »de Kisfalud. ⁸⁾

Ca curator pe lângă Stef. Rácz, împăratul Leopold mai institui şi pe Mihai Payi (Puy. Puiu) iunior. ⁹⁾

Cei ce nu au îmbrăţoşat unirea şi au ales de curator pe Gavriila Nagyszegh; carele a ridicat protest la Viena în contra denumirii curatorilor menţionaţi. ¹⁰⁾

În 1699 mitropolitul edă un chiriadromion, sau evanghelia învăţătoare. La lucrul acestei cărţi pe lângă alţii au colaborat şi Stef. Rácz. ¹⁾

Petru Dobra de Zlatna, bănuie pe Stef. Rácz cumcă ar fi fost vrăşmas unirii. Lui i se asoţiază medicul vestit Dr. Vasile Popp. ²⁾

⁴⁻⁷⁾ Nilles l. c. 219, 258, 272, 307, 308, 404.

⁸⁾ *Bian* Hodos bibliograf. vech. rom. IV—V 375.

⁹⁾ De un Moise Puy ştim la 1711, că îndeamnă pe curuţii români alui Rákocxy Ferencz II să depună armele (*Popovicu* ist. banat. 274) Un alt Puy, eră întră curuţi (*Drăgălină* l. c. III 67. nota. 1) întră deputaţiunea nobililor, cari bat calea Vienei în 1689 şi 1695 spre a cere dela curte restituirea moşilor luate de turci şi a protesta contra denumirii unor oficiali înalţi etc. se află un Mihai Puy (poate tot acela dela zapisul unirei) şi un alt Puy (poate tot acela »anonim« din tabera curuţilor) (*Drăgălină* l. c. III 52. 53 nota şi 127. 128) »Rev. Teologică« Sibiu 1907 nr. 7—8 pg. 269.

¹⁰⁾ *Cipar* acte fragmente 268, 269.

¹⁾ *Bunea* Aron nota 5.

²⁾ Disertaţia despre tipografiile române Sibiu 1838 pag. 44. După d-l Bunea ştim, că Petru Dobra a fost un mare apărător-al unirii şi preste. tot al neamului românesc. Mai vartos saşilor a dat mult de lucru. El a fost român de naştere, crescut la iezuiţi şi trecut la rital lor Era din Zlagna. pe tatălseu la chiebat Anghel. Petru Dobra a avut un fecior Mihai Anton, mort foarte de timpuriu, la 17. IV. 1738. Anghel a repauzat în 14 Ian. 1735. Petru Dobra, au fost director a cauzelor fişcale, sau procuror general al ţării. Din aceasta demnitate saşii l'au surpat, dar e asesor la tabla regească, încă înainte de anul 1751. Petru Dobra are meritul nepreţuit, că dominiile dela Gherla şi Sâmbăta de jos, fişcul le schimbă cu cel dela Blaj, şi așa face posibil

lorga ³⁾ îl ține chiar calvin. Dr. Popovici, apoi în urma analistului calvin Nicolau Bethlen, îl trece de ortodox, ⁴⁾ ca apoi să'l lapede cu Șincai catolicilor apuseni »din vestit hoț românesc s'au făcut papistaș.«

La propunerea lui Baranyi, ⁵⁾ din 27 Novembre 1698, Kollonich poștește pe Stef. Rätz, ca să însoțească pe Atanasie la Viena, întru a zădărnici planurile calvinilor, cari încă trimiseră la curte pe un anumit Vas, omul lor de încredere.

Stef. Rätz astfel figurează ca martor ⁷⁾ canonic, la așa-numitul proces informativ, pentru întărirea de episcopo gr-catolic alui Atanasie. Când s'a renapoiat cătră casă, împăratul Leopold I a dat lui Atanasie și însoțitorilor sei Stef. Rätz și M. Puyi pașaport să nu fie superați de nime în lunga lor călătorie ¹⁾ apoi lui Ráczi și lui Melentie (vicarul lui Atanasie) liau dat, câte o monetă de aur, cu chipul imperatului, ca semn de scumpă bunăvoință. ²⁾

Cu Stefan Rätz ne mai întâlnim și după moartea lui Atanasie. El împreună cu M Payi, la 13 Decemvrie 1714 scriu primatului de Strigon, că se vor nizuia a candida întră trei și pe Ioan Pataky, și au speranță, că acesta va fi și ales, ca următor alui Atanasie mai vârtos dacă cardinalul primate va

episcopului Klein, să se așeze în Blaj. După abdicarea lui Klein, Petru Dobra e comisar regesc în sinodul de alegere din 3 Nov. 1751, când fu ales Aron. Pare că înțelepciunei lui datorim înprejurarea, că eppul rutean M. Olsawszky nu ajunse a căpăta nici un vot, deși regina Mar, Terezia dăduse instrucție secretă lui Petru Dobra, că ruteanul negreșit se ajungă în ternar. Bunea »Klein«, 15, 143, 190, 191, 196, 198, 250 265 idem »Aron« 5, 6, 322, 355, 417. Petru Dobra a tradus pe latinie pravila de Târgoviște sub titlul »Regula Legis«. *Lazariciu* ist. liter. rom. 1884 pg. 74.

³⁾ Sate 179.

⁴⁾ Uniunea 34.

⁵⁾ Șincai »cronica românilor« III 184. Mikó zice la pg. 42—48, »Rätz István ugyan Ráczi nemzetből való igen practicus ravasz ember — — — a ki különben is világon kapó ember volt. Ennek nagy kedvessége volt az Oláh Püspök előtt és hitele«

^{6—7)} Nilles 219, 258, 272.

¹⁾ Nilles 307.

²⁾ idem 272, 258, 292.

mijloci, ca Pataky să aibă voie a se reîntoarce la ritul său oriental.

Despre Pataky zic, că e o persoană rară a neamului românesc = »qui rarum subjectum est et nationis Valachicae.« ³⁾

Stefan Rátz trebuie, că a administrat și domeniile din Zlagna, înainte de izbucnirea resoalei lui Francisc Rákoczy II, 1703. În timpul din urmă, pare a fi administrat și averile camerariali din Valachia împărătească, Oltenia. Acolo a și locuit și murit, înainte de 1721. A avut și un ginere, care a ajuns în locul seu, ca administrator al moșierilor fișcale din noua provincă — Oltenia; ⁴⁾ care fusă sub Austria, dela 1718—1739.

La anul 1720, erariul reacearcă pe Stef. Rátz, că să dee rațiuni, despre 10,000 fl. ori că să plătească dela sine, căci suma aceasta nu e licvidată la socotelile domeniului dela Zlagna. Peste doi ani Ioan Rátz, feciorul lui Stefan, e provocat să se răfuiască pentru dătoria din cestiune.

În 1721 fișcul erarial vrea să sechestreze lăsamântul după Stefan Rátz. O bună parte a averii lui Stef. Rátz, era depusă la o mănăstire »valahă,« în apropiere de Palanca nouă. ⁵⁾

Ioan Rác, din translator ce era pe la anul 1718 la administrațiune și la auditoratul general, în 1722 e înaintat în mod interinal ca provizor pentru districtele Logoj și Făget, în locul unui Lorenz Hoffmann.

De răul lui Hoffman mulți români părăsiră districtul și se traseră la frații lor în Transilvania.

Ioan Rátz prin tactul și înțelepciunea sa lucră, de acești pibeji deloc la o lună după denumirea sa se reîntoarseră la caminele lor părăsite.

În scurtă vreme apoi ajunse a fi instituit provizor definitiv și li se mai adăugară și districtele: Lipovei. Caranșebeșului și Ciacovei. ¹⁾

³⁾ idem 404.

⁴⁾ Dr. Baroti Lajos, »Adattár« Temesvár 1902 pg. 555, 556.

⁵⁾ Baroti ibidinen 442.

¹⁾ Baroti l. c. 6, 121, 125—131, 135, 137, 139

În anii 1718 și 1728, aflăm, că Ioan Rác. capătă câte 10 zile concediu spre a face așii la Mehadia,

La domniile erariale din Zlagna, fusese în-pus în calitate de fișcal, un român, cu numele Sulyucz, din satul Kerpenyös, — poate consăngean cu mitropolitul unit dela Blaj — acest — — — — fișcal Sulyucz bănuît a fi înstrăinat aur sa refugiat undeva în districtul Lugoşului, Ioan Rác în 1729 căpătă ordin mai înalt, ca să caute și să prinză pe fugarul fișcal. ¹⁾

Dela acest an înainte nu mai este pomenit ²⁾. La începutul anului 1729, dăm peste un George Rátz subprefect (subprovizor unterverwalter) poate fiu, ori altă rudă cu Ioan Rátz ³⁾.

Văduva lui George Rátz, care era magistră de postă în Lugoş, și o chema Nicolie, (poate că Iconie) în 1743 are năcăz pentru moştenire.

Despre Ioan Rátz, care purta și predicatul »de Mehadia«⁴⁾ trebuie să mai spunem, cumcă el a restaurat biserica mică-mănăstirea ⁵⁾ sfântului Nicolae din Lugoş la anul Domnului 1726. Inscricția turnului — numai acesta mai există azi ⁶⁾ sună: »Aedificata est haec Ecclesia per me Ioannem Rátz de Mehadia, supremum Praefectum inclytorum districtuum Lugas, Caransebeş et Lippa A. D. 1726. Die 19 Iuny« ⁷⁾

Cu conmele Rátz mai aflăm pe un anumit Andrei Rátz. Despre el numai atâta am putut afla, că domiciliu în Alba-lulia, și că împreună cu alți doi ortaci, umbra noaptea pe la casele Românilor în vara an. 1761, desmântându-i, să nu calce pragurile bisericilor unite, pentrucă în scurtă vreme și așa le vor ocupa dela uniți ¹⁾

¹⁾ Baróti Adattár V. 1900 pg. 137.

²⁾ Baroti adattár anul 1901, p. 140 și 190.

³⁾ Baroti ibid. 139.

⁴⁾ P. Drăgălina, III. pg. 133 zice, că Ioan Rátz e născut în Mehadia. probe nu aduce.

⁵⁾ Popoviciu istor. rom. bănăţeni pg. 345 și nota 3.

⁶⁾ Tincu Velia, istor. polit. naț. zice, că biserica aceasta era de aceeași structură cu mănăstirea dela Varadia și Semlac.

⁷⁾ Popoviciu l. c. 309 nota 1, la alți scriitori inscripția e greșită.

¹⁾ Bunea Aro n 220.

Cronica știe încă de un Petru Rätz; acesta deși era mirean, făcea totuși pe secretarul episcopului unit Aron din Blaj. În războiul de 7 ani, pentru succesiune, clerul și poporul Român unit din Ardeal, au ajustat o companie vitează de călăreți. În aceasta companie e locotenent la anul 1757 Petru Rätz ²⁾.

Am făcut amintire despre aceea, cumcă Stefan Rätz a avut și un ginere, care a luat locul de provizor dominal în Oltenia, după moartea socrului său. Pe acesta lă chemat Cristofor Strati.

Strati s'a pus și a răpit moșia dela Oarda de jos, care era a episcopiei unite, pentru motivul, că mitropolitul Atanasie au luat bani împrumut dela Stefan Rätz, și nu iar mai fi dat îndărăt. Suma împrumutului ar fi cam 1800 fl. ³⁾

Moșia din cestiune între anii 1728—1735, ⁴⁾ a fost în posesia fiscului.

Oare nu s'ar putea combina așa cumcă moșia aceasta au fost ocupată de Stefan Rätz deloc după moartea lui Atanasie în 1714. Văzurăm apoi mai sus, cumcă în 1720 și 1731 erarul recearce, ai-se achită dătoria de 10.000 fl. și că umblă a pune mâna pe averea remasă după repausatul Stefan Rätz. Aceasta apoi ne succedând, erariului, îi ocupă moșia dela Oarda ⁵⁾ care și așa părea nelegiuuit folosită de Stef. Rätz și erezii lui?!

Episcopul Klein, după multă trudă o recăștigă dela erar în 1736. Dar Strati în scurt timp la 1739 iarăși ajunge în posesiunea ei, pentru de a numai ajunge în vecl în proprietatea și posesiunea bisericeii.

Strati a vândut-o baronului Dietrich, conzilier la tezaurariatul transilvan. În 1762 Aron voește să o cumpere dela Dietrich, dar atât prețul de 6000 fl. îi prea mare, cât și im-

²⁾ Polem ibidinem, 272, 273, 290.

³⁾ Bunea Klein, 124, 125, 55.

⁴⁾ Bunea Aron 315.

⁵⁾ Moșia dela Oarda e donată mănăstirei din Belgrad de Sigismund Báthory atunci, când a zidit mănăstirea Mihai Viteazul, pe la anul 1595. Bunea vechile episcopii 66. autonomia 327, 328 Aron 315. Hurmuzaki docum IV. 287. Moșia a fost augmentată cu 6 livezi și mori de eppul Varlaam † 1692. Iorga studii și documinte IV p. 67.

prejurarea, că Aron n'are atâția bani gata deodată. Spre a aduna această sumă episcopul cersise și pe la administratorul și perceptorul erarial din Hinedoara Kern.

Moșia dela Oardă trece deci în mâinile altora. Aron nici acum nu se lăsase de gândul de a-o recâștiga, dreptce se îndreptează după ajutor la directorul cauzelor fișcale, (procuror) dară fără nici un rezultat. Încă și urmașul lui Aron Atanasie Rednic, mai probă odată norocul întru de a dobândi vechea zestre dar totul e zădarnic. Se alege însă cu ceva. Împărăteasa M. Terezia la 1767 îndrumă pe Rednic, la un nou proces, care episcopului nu'l mai încamină nicici odată.¹⁾

Vestitul patriarh al Ierusalimului Dositei în Noembre 1701, — deci după ce fu excomunicat Atanasie, de Calinic patriarhul Constantinopolei²⁾ — scrie lui Atanasie³⁾ și lui Ștefan Racz câte o epistolă.

Dositei sperează încă și îi îndeamnă să se lapede de unire.

Dacă Ștef Racz persistă în unire, Dositei zice că să fie afurisit, el, casa lui, averea, sufletul, viața și toate ale lui.

Deoarece aceasta afurisenie, deși a fost publicată⁴⁾ în 1891, de profesorul de teologie din Bucureșt d-l Cnstantin Erbiceanu, totuși până acum pare a fi prea puțin cunoscută de cărturarii români dela noi, aflu cu cale a o fixa aici.⁵⁾
Eată-o:

¹⁾ Bunea Aron 315—317.

²⁾ Se pare însă, că în Nov. 1701 anatema lui Calinic încă nu sosise la Bălgrad. Anatema la Nilles 348—350 și în original la bibliot. nniversității din Pesta, n'are dat. La Stinghe »Ist. Scheilor« pg. 34—40, poartă datul 5 August 1701. Actul lui calinic a fost trimis prin metropolitul Teodozie, din București Comitiva e datată din 3 Maiu 1702.

³⁾ Epistola adresată lui Atanasie, ca una ce earăși nu e destul de cunoscută în literatura de dincoace, o vom reproduce într'un alt articlu, când vom vorbi ceva despre Dositei Ierusalimianul.

⁴⁾ revista »Biser. Ortod. Română« an. 1891, Nr. 9, pg. 691—696. Originalele grecești sunt în București la academie, nr. 605.

⁵⁾ »Cestiunile« Bunea și »Unirea« Popovici și Pop nu știu de acestea doue epistole.

»Prea Onorate Chir Ștefan Raczi. Dumnezeu cel sfânt să te lumineze în bine; din timpul restignirei Domnului nostru Isus Christos a început să se predice în toată lumea credința ortodoxă și au venit atâția eretici și împărați și papi și patriarhi și alți mulți sfințiți și laici; și mai înainte de aceștia idolatrii erau protivnicii credinții Ortodoxe, și toți chinuiau pe ortodoxi și le făceau și alte multe rele, după cum spun martirologiile și toți ortodoxii au suferit și în-nevoi și în necazuri și în perderi și însăși moartea, numai ca să păzască curată și nepătată credința Ortodoxă. Răul ultim este că a adus inimicul comun în Biserica catolică pre Latini, care au zis că papa este epitropul (reprezentantul) lui Christos în toată lumea și din aceasta s'a întâmplat să se ducă în Biserica lui Christos și alte multe înoiri, pe care le-am descris în scrisoarea obștească ce am trimis celor de acolo, nu toate fiindcă sunt prea multe, ci numai pe unele; și fiindcă monarhia Papei este puterea lui Anti-Christ, ea nu vânează alt neam decât pe al ortodoxilor, întru atâta în cât nu au năcăjit atâta pe neamul ortodox idolatrii și toți ereticii, cât ia năcăjit și-i necăjește papa și cei ce-l urmează, pentru că vrășmașul este înlăuntru, în casă. Au fost frați papistași și sau făcut trădători, sunt afară de biserica noastră întru atâta în cât cea orientală este ortodoxă și cea română este eretică. Apoi ca popii papistași să înșele pe simplii ortodoxi, zic că Biserica este una, răul acesta s'a răspădit în multe părți, iar acum cu permisiunea lui Dumnezeu au ajuns și acolo în Ardeal și în adevăr au avut ortodoxii de acolo din Ardeal ispite dela Calvinii, dar fiindcă ziceau aceia că sunt pe față vrăjmași, Ortodoxii nu s'au supus la învățătura lor, pe când popii papistași sunt acei ce-i zice Scriptura: »Au pe-le de oae,« și zic că sunt creștini, dar învățătura lor este a lui Anti-Christ și înșală pe mulți. Am auzit de acolo că și onorabilitatea ta te-ai făcut trădător și vrăjmaș al adevărului și Ortodoxiei, răsvrățitor al sfintei credințe și contra lui Christos și pe lângă acestea conducător al vrășmașilor crucei lui Christos, ca să înșăli pe ortodoxi spre pierdere. Deci dorind mântuirea ta îți scriem aceasta epistolă ca să te lapezi de papistași, adevă de croița cea nouă și să revii iarăși în sfânta Biserică, care te-a crescut și te-a nutrit și ți-a gătit moștenire neîntinată și nestricată în ceruri; și câte ai zis până acuma în contra bunei cinstiri (evseviei) să le zici de acum în contra papistașilor, și pentru sfânta credință părintască și stramoșască a ta să vorbești toate cele de cuviință și drepte și crezute; dacă vei face după cum îți scriem, rugăm pe Domnul nostru Isus Christos să te ierte de marea greșală ce ai făcut,

şi să te așeze în religia ta cea părintască şi strămoşască, care este credinţa cea sfântă şi ortodoxă. Iar dacă persisti în sufletul tău şi voeşti să fii papistaş şi să vi-nezi Biserica Ortodoxă a lui Christos, ca contrar al lui Dumnezeu ca nesupus lui Christos, ca contrar sfinţilor Apostoli, ca insultător sfinţilor părinţi, ca tradator Sfintei Biserici Catolice a lui Christos şi ca cauză sufletească a pierderii multor creştini şi ca prieten al diavolului şi apărător şi gata servitor, să fii afurisit de Părintele Fiul şi Sfântul Duh, a Unimei a unui singur Dumnezeu după fiinţă, şi neertat şi în secul de acum şi în cel viitor, şi pe tine şi pe casa ta şi averea ta şi sufletul tău şi viaţa ta să fie iarăş afurisită şi iarăşi blăstămată şi supusă anatemei vecinice. Să ai blăstămarile tuturor sfinţilor părinţi, dispreţul tuturor sfinţilor Apostoli, partea ta să fie cu tradatorul Iuda şi cu răstignitorii Domnului; pomenirea voastră cu sunet, urgia lui Dumnezeu să fie peste capetele voastre şi să afli pe Dumnezeu luptător în ziua judecăţii, şi în sfârşit Satana şi diavoliul lui cu voi, fiindcă Domnul este cu noi«. **Novembrie 1901.**

— Aşa glăsuia antecesorul arhierilor resboinici, şefi de anărţi din Macedonia, de azil — în contra lui Ratz.

Dr. Stefan Pop.

Din bătrâni.

— O carte de popie din Maramureş. —

Un prietin al foii noastre, care a călătorit prin părţile nordice ale ţerii, ne scrie că în raporturile sale a avut ocazia a auzi în multe părţi despre documente şi urme de viaţă românească. Ca dovadă ne trimite copia unui document aflat la un preot rutean, care o socotim preţioasă şi foarte vrednică a o publica. Eată-o:

Carte de popie alui popa Ionasco din Săcel.

Dosoftei Teodorovici uholskii Milostiv Bojii Episcop
Pravoslavnaî ot maramorişi eşte i procii.

Prin darul şi puterea apreasfântului şi de viaţă făcătoriu
Duch cè saudat smerenii noastre dela preainaltul archireu Dom-
nul nostru Isus Christos şi pre acest de dumnezeu temătoriu
bărbat anume Ionaşco din sat din Săcel cu socotită cercare

ispitindul și încă duhovnicește chizășluindul și toate drepte adevărindule am judecat a fi vrednic cinului preuțeșc lam făcut ceteț peveț ipodiaton și diacon și suindul pestena cea mai aleasă, Mânule puindu lam blagoslovit desăvirșit preot, lam blagoslovit a cununa, ispovedi, a slugi sfântul maslu, a săvârși sfânta și dumnezăiasca liturgie după perunca sfinților apostoli și a sfinților a toată lumea săboare biserici a pravoslavii.

Numai el pururei datoriu cu trezire cu cetanie și rugăciuni făcând cele așezate de sfitii apostoli și de sfințele săboare și lui dei va da Dumnezeu eparchie tot nărodul săl aibă la cinste ca pe un slujitoriu alui Dumnezeu și preot, vas a sfintei besereci, noi pe mai multă dreptate li dăm această carte încredințată cu mâinile noastre iscălită și cu pecetea sfintei mânăstiri întărită.

1731 luna lui Ianuarius 25 (L. S.) Vlădica Dosofteiu

și sau dat la mânăstire ruca Vlasnaia.

dragueștilor. Peceat manastira
uholscohs voscresenia Hristova.

Din „Cântarea Cântărilor.”

XVII.

Frumoasă ești, iubita mea, frumoasă ești!
Nu-s ochi de porumbiță pământești,
Ci înfloriri de stele clipitoare
Sânt dulcele-ți priviri mistuitoare!...

O sărbătoare-i răsul gurii tale, —
Ca lanul se revarsă părul moale,
— Un lan ce n'a văăzut secerători, —
O mare de ispită și fiori,
O turmă care paște printre flori
Și poposește sus pe Galaad.

Iar dinţii tăi ce 'n repezi şiruri cad,
Cu-o turmă de oi tunse sunt asemeni
Când es din scaldătoare dela vad,
Şi care toate 'n şir nasc numai gemeni...

Rotunzi şi plini sunt albiu tăi grumazi
Şi-a tale sânuri tari şi neînfrânate
De zidurile mândre de cetate...

N'au împăraţii hlâmide bogate
In purpură, cum sunt ai tăi obrazi,
Ori ale tale Buze sângerate
Când dornic cer să fie sărutate!

In gâtul tău de marmoră — e zid,
Ca turn 'nalt al regelui David
Clădit pentru a armurei sale pază,
De care atârână o mie da ostaşi
Din oastea lui, temută şi vitează,
O mie scuturi — scuturi de frunţaşi!

Frumoşi 's-obragii tăi cu lăntugele
Şi părul tău sclipind mărgăritare,
A tale braţe pline de inele
De pietri nestimate şi brăţare!...

Căci tu cu frumuseţea ta 'mplineşti
Desăvârşirea lumilor senine, —
Mireasa mea, mireasa mea, frumoasă eşti
Şi nici o vină nu gălesc în tine!

Corneliu Moldovanu.

Chestiuni ştiinţifice.

— De Episcopul Prohaszka. —

Două concepţiuni — cea ştiinţifică şi cea religioasă — se luptă acum pentru a cuceri lumea; aşa se zice de obicei. Lupta există de fapt; dar aşezarea faţă în faţă a ştiinţii cu credinţa, e greşită; pentrucă deşi ştiinţa nu e religie, şi religie nu e ştiinţă, totuşi între ele nu există contrast, ci amândouă au puternică şi profundă tendinţă a se uni. Religie ne lămureşte situaţia faţă cu cele mai mari probleme, pentru cari ştiinţa nu are nici un răspuns, şi prin această lămurire ea produce dispoziţie senină şi bucurie în suflete; un serviciu mai mare nime nu poate face omului; în schimb ştiinţa hrăneşte cu hrană nouă viaţa interioară sufletească, pentrucă în concepţiunea despre lume n'au loc numai chestiunile despre existenţă şi scopul ei, ci şi vederile despre pământ, stele, igienă, climă, şi omul cult primeşte cu drag toate datele luminării şi toate le contopeşte în concepţiunea sa. Facă asemenea fiecare, cu bună inimă, şi va simţi mulţămire. Nici când nu va pierde, ci va profita. Şi ca să o putem face cu folos, să facem deosebirea cuvenită între elementele veşnice şi vremelnice ale concepţiunii, între adevărurile eterne ale religiei şi între adausele şi incisele, ce de fapt se pot numi ideologie. Numai prin neglijarea acestei deosebiri de făcut se întâmplă de ajunge în contrast credinţa şi ştiinţa. De aceea se spune, că »ideologia« bisericei romane ar fi mai pe toate terenele în contrazicere cu ştiinţa, şi cu ideologia societăţii, care se întemeiază pe ştiinţa.

Dar toate acestea sunt numai un chaos; »ideologia« cuprinde în sine, fireşte, multe elemente de acelea, cari scrutarea schimbă cu altele mai bune; aşa a fost şi cu anumite părţi ale »ideologiei« noastre astronomice; tot aşa poate să fie şi cu multe alte »date« însemnate istorice. De veşnicile adevăruri de fapt se anină uneori nişte păreri despre natură, despre viaţa socială; despre evenimentele istorice, cari sunt manifestaţiunile

unor concepții primitive sau ale unor observațiuni încă neîdestulitoare; fi-vor de-acestea și în bibliie și, poate, numai informația mai desevisită e în stare să le înlătore sau să le tâlcuiască bine. Pecăt de firesc este neajunsul acesta, tot pe-atât de firesc este, ca pe încetul să-l prevenim. Nu poate fi ferită sau emancipată de aceasta nici un fel de concepțiune, știință sau instituție socială; toate înaintează, se desvoaltă.

Ținând seamă de aceasta purcedem noi în dezvoltarea chestiunilor, cari ating credința și religia și anume mai ales pe terenul științelor biblice. Problemele filologice nu-i iertat să le delăturăm cu teze înainte fixate; ci dogmatica să caute a lămuri filologia și întors filologia dogmatica. Exegeza științifică are cuvânt puternică pe întreagă întinderea științelor și, deși este subordinață magisteriului apostolic al bisericii are, cu toate acestea, o uriașă întindere liberă și poate dezvoltă și explică doctrinele cu deplină slobozenie de validitate; după ce biserica învățătoare nu stabilește peste tot tese, cari să facă imposibilă critica texturilor. Li datorim deci mulțămită foarte mare, fiindcă prin opera ei împedecă exegeza fără critică, exegeza cea de »inimă« isvorită din simțire și evlavie, — de a cuprinde terenul, ca astfel protivnicii nostri să nu aibă cuvânt a-zice: la voi e în modă exegeza fără critică, — la noi cea cu critică. Ce chemare sublimă are exegetul, priceput în limbile orientale, în filologia comparativă și în istoria Orientului, și familiarizat cu interpretarea raționalistă căci el în chipul acesta e în stare să privegheze și controleze toate mișcărilor protivnicilor.

Cu mare bucurie a inimii trebuie să primim tot ce e bun, fie că purcede din tâlcuirile biblice ale protestanților, sau din știința teologică sau din filologie și, deși, poate, e stranie o părere sau alta, de bună samă că din aceasta încă nu urmează, ca să fie și greșită. De câte ori ni s'au schimbat până acum părerile despre capitolul cel dintâi al Pentateuchului și nu știm, cum se schimbă în curgerea vremilor concepția despre cărțile sfintei scripturi din »legea vechie«. E foarte posibil, că nu Moise este autorul Pentateuchului așa cum este el în forma sa de astăzi, ci că el este o compilație cu mult mai târzie, din vremea lui Samuil, probabil, ori poate că și de mai târziu. Învațătura bisericii

despre inspirația scripturii rămâne neatinsă, cu toate că părerea despre autenticitatea lui Moise ca autor se schimbă.

Să nu ne rostim cuvântul hotărîtor în chestuni de acestea și-să finalizăm cu ușurință nici un feliu de concepție; să nu apărăm în ruptul capului ori-ce părere și instituție numai din motivul, că de acelea încă nu s'a atins nimenea. Să fim acasă, cu trup cu suflet, în credința noastră, ear în fața concepțiilor și părerilor încă ne dezvoltate, sau numai pe jumătate dezvoltate, să ne păstrăm libertatea. Să fim încredințați despre un lucru: că lumea sufletească încă are soluri neroditoare de mulțe soiuri și că prejudeciile, împetrirea, trândăvia gândirei, tot atât de mult se împotrivesc spiritului evanghelic, cași trufia; nici aceasta, precum nici acelea, nu ajută întru nimic omenimea și creștinismul în neîncetatul mers înainte. Vechea devisă: »*scire amare est*«, se adeverește în știința aceea, care nu se mulțamește numai cu teze reci, și care în mod conștiu scrutează adevărul înălțând știința și instrucția la o activitate cu adevărat morală.

Această simțire este cel mai chemat ziler muncitor, al științii și paznicul cel mai vrednic de încredere al libertății. Dar să vorbim ceva și despre aceasta!

Se aude de multe ori vorba, că biserica catolică și universitățile catolice primejduiesc libertatea științii și a profesorilor. Noi nu ne însnflăm pentru universități catolice, ce sunt a se ridica de nou, pentrucă, abstracție făcând dela alte cauze, așa se pare, că deosebirea universităților, în catolice și necatolice, desface tot mai largă și mai adâncă prăpastia între credință și necredință și multe elemente de acelea, — parte în tinerimea studioasă, parte în corpul didactic, — cari sunt indiferente, dar nu și primejdoase pentru biserică, — ar fi înțeleșite în tabăra anticatolicismului și numai din motivul, că au rămas de universitatea aceea catolică. Și ce greu e a-i recuceri pe unii ca aceștia! Nici știința noastră nu ar avea o mai mare înriuire, pentrucă în izolarea ei încă și mai bine ar putea fi înfierată cu pecetea inferiorității, pe care apoi numai cu greu ar putea-o șterge. Cu cât mai deosebită este situația profesorilor dela universitățile într'adevăr științifice și pe lângă aceea și catolice, unde sunt în neîncetată atingere cu cele mai dife-

rite elemente și-și pot dovedi și înfățișa știința lor înaintea ascultătorilor necredincioși și a aceluia, cari se închină învățătorilor, cari nu mai au o credință. Știm, că alții au alte păreri despre aceasta și că așteaptă atâta bine dela o universitate catolică, încât am putea suporta desavantagiile indicate. Au voie să socotească în chipul acesta. Dar în sfârșit ori va sprigini, ori va stânjeni cineva ridicarea universităților catolice, credem, totuși, că nime nu va face cu tot dinadinsul un reproș ca acesta: că adecă universitățile catolice primejduiesc libertatea științei și a profesorilor. N'o primejduiesc. Aceasta, firește, nu înseamnă, că ori cine e slobod să susțină și să învețe tot ce-i place, ci înseamnă, că mintea lui are atâta libertate, câtă este de lipsă, ba chiar multă pentru întemeierea hipotezelor științifice și pentru dezvoltarea însuflețită a științei. Libertate fără hotar nu există nicăieri. Nici în universitățile statului nu se poate propune ceva ce ar primejdui siguranța publică și ordinea din stat; profesorului anarchist chiar și sub aureola »libertății de învățatură«-i vine de hac mâna de fer a puterii de stat și când intereselle de stat s'ar ciocni cu știința »liberă«, ușor s'ar isprăvi cu aceasta. În universitățile catolice așa ceva abia s'ar întâmpla mai de multe ori; dar unde și în cari dintre aceste premise este asigurată concluzia, că în universitățile catolice știința nu are libertate deplină? Este libertate destulă, ai voie chiar să greșești, dar totul în felul său și dacă principiul »scire amare est« ne călăuzește sufletul, atunci și pe lângă o mai mare libertate încă putem ajunge la adevăr, mai curând decât fără de ea și între niște bariere mai strâmte.

Vorbe ale inimei de I. C. Lavater.

(Traducere de I. Torouțiu).

Asemenea morții e viața celor mai mulți oameni; —
viața voastră trebuie să fie deamănă de numele *viață!*

Scopul inimei, numai tu ești sufletul faptei și a virtuții.

Poezii în proză

de Iwan Turgenjeff.

I.

Cerşitorul.

Mergeam pe şosea. Un cerşitor mă opri un moşneag neputincios, cu ochii înflăcăraţi şi înrouaţi de lacrimi, buzele vinete albastrii, ear trupul învălit în zdrenţe, printre cari se rânjesc în afară răni uricioase — o, cu ce nepăsare a distrus miseria această creatură deplorabilă!

Dânsul îmi întinse mâna-i murdară, umflată şi plină de sânge. Apoi cuprins de un oftat prelung şi dureros, bolborosi vr'o câte-va vorbe.

Eu începu-i să părânez buzunările. Când colo, nici portofel, nici orar, ba nici o basma nu aflăi, — nimic nu-mi luasem cu mine.

Şi cerşitorul stătea încă lângă mine, stătea sermanul, ... aştepta vr'o milostenie, şi mârâind cuvinte ne'nţelese se uita la mâna-i tremurândă.

Confus şi perplex, cum eram, îl apucă-i de mâna-i murdară şi tremurătoare şi i-o strânsei... »Eartă-mă, frate, ... n'am nimica la mine...«

Cerşitorul aruncă ochii lui înflăcăraţi asupra mea, pe buze-i apăru un zimbet, şi strângându-mi şi dânsul degetele mele reci, şopti: »Să trăeşti, frate! I-ţi mulţumesc şi pentru aceasta — şi aceasta încă-i o milostenie!«

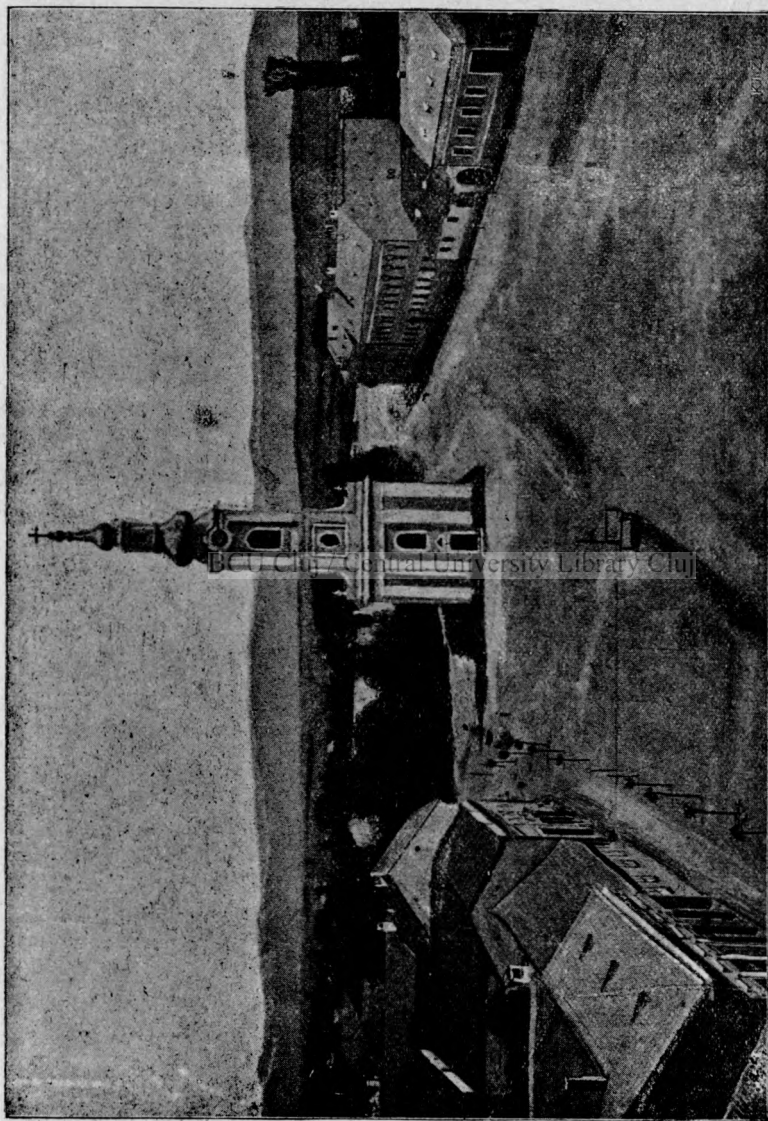
Şi eu simţiiu, ca şi când deesemenea aş fi primit o milostenie dela dânsul.

II.

Necessitas—Vis—Libertas.

O icoană.

O înaltă şi urăcioasă bătrână, cu o faţă, şi privire fixă, mută, păşeşte incoace cu paşi mari, şi cu braţul ei uscat toacă, împinge înaintea ei pe o altă fiinţă femeiască.

Plaza oraşelului Beuş.

Aceasta, a doua, e de o statură impozantă, corpulentă, cu muşchi de Hercule la braţe şi cu un căpuşor de pitic pe grumazul de taur. Ea e oarbă. Şi aceasta împinge înaintea ei pe o copiliţă subţietică şi slăbuţă.

Singură copiliţa aceasta numai are ochi limpezi şi vede cu ei curat; dânsa se opune, se întoarce îndărăt, înfărşit ea îşi învârte fragedele şi frumoasele mâni în toate părţile. Pe faţa ei sunt întipărite impacienţa şi îndrăzneala. Dar ea nu vrea să asculte de nimene nici nu vrea să meargă încotro o împing celelalte. — — — Şi totuşi e necesităţ să se supue — — — şi să le urmeze.

Necessitas—Vis—Libertas — — —

Cine vrea, să o prelucre!

Trad: I. E. Torouţiu.

Biserica şi ţărănimea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Sfântul Ioan Chrisostom despre ţărani. —

Biserica creştină a fost în totdeauna şi pre-tutindenia mama cea bună a mulţimei de muncitori şi săraci, cătră cari mai cu milă s'a îndreptat şi dumnezeescul ei întemeietor.

»Milă-mi este de popor« — a zis Mântuitorul înainte de a înmulţi pânile cele cinci şi cei doi peşti, cu cari a hrănit cele 5 mii de oamenii, fără de mueri şi copii.* Şi mila aceasta a păstrat'o ca o moştenire sfântă şi biserica lui Isus.

* Faptul acesta al înmulţirii pânilor, atât de social, prin urmare atât de actual, îl espun toţi cei patru Evangelişti: Ioan la c. 6. Mateiu. la cap, 14, v. 13—21. Marcu, cap. 6, 30—34, şi Luca c. 9. v. 10—17. Dintre toţi Marcu ni-se pare a-l descrie mai detailat, dinpreună cu Ioan, Eată cum:

»Şi eşind Isus au văzut norod mult şi i-s'au făcut milă de ei, pentru că era ca oile, care nu au păstor, şi au început a-i învăţa pe ei multe.

Astfel s'a făcut că poporul românesc, care mai multă parte a avut în lumea aceasta de sărăcie, ajungând ca să fie rob legat de glia pe care la vreme cu arma a mână o smulse barbariei, s'a închegat strins sub scutul și cârmuirea bisericei sale. Numai nenorocirea vremilor, cari l'au abătut dela cărarea providențială a memirei sale, a pricinuit pe urmă, că, mai ales din colo de Carpați, ajungând biserica sub influința străină a grecilor fanarioți, și biata țărănime a rămas fără de scutul părintesc, după ce însuși clerul lacom al Fanarului devenise numai exploatatorul, nu și păstorul turmei, ce-i picase sub cârje.

(Luca zice: Le grăia lor de împărăția lui D-zeu) Și iată fiind vreme multă sau apropiat la dânsul uceniciei lui și au zis, că locul este pustiu, și vreme au trecut multă. Slobozește-i pe ei, ca să meargă în satele de prin prejur și în orașe, să-și cumpere pâni, că nu au ce mânca-lar el răspunzând au zis lor dațile voi lor să mănânce, și au zis ei lui: poate mergând vom cumpără pâni de două sute de dinari și le vom da lor să mănânce? Iară el au zis lor: câte pâni aveți? Mergeți și vedeți și după ce au văzut, au zis lui: cinci pâni și doi pești.

(La Ioan: Zisau lui unul din uceniciei lui, Andrei, fratele lui Simon Petru: Este un fecior aici, carele are cinci pâni de orz, și doi pești, dar ce sunt acestea la atâția?) Și au poruncit lor să-i așeze pe toț rânduri — rânduri pe iarba verde. Și au șezut cete — cete, câte o sută, și câte cincizeci. —

Și luând cele cinci pâni și cei doi pești, căutând la ceriu le-au blagoslovit și au frânt pânila și le-au dat ucenicilor săi, ca să-le pue lor, și cei doi pești iau împărțit tuturor. Și au mâncat toți și s'au săturat.

(La Ioan: Iară după ce sau săturat, au zis, Ucenicilor sei: strângeți sfărmiturile care au remas, ca să nu piară ceva. Deci au strâns și au umplut douăsprezece coșnițe de sfărmituri din cinci pâni de orz, care au fost rămas dela cei ce mâncase. Iară oamenii aceia văzând semnul carele făcuse Isus, zicea, că acesta este cu adevărat prorocul, carele va să vie în lume.)

Am reprodus acest text după Biblia lui Samoil Clain, tipărită în Blaj, despre care se zicea în »Luceafărul«, că ar fi imposibilă. Din contră, noi credem că ar fi cel mai potrivit text românesc al sfintei scripturi pentru toți Românii

Nu acesta este însă spiritul genuin al evangheliei lui Christos; și acum, când prin nenorocirea din primăvară ni-s'a arătat, la lumina sinistră a aprinselor moșii boerești, toată primejdia stării la care a decăzut țărănimea din regatul liber al României, trebuie să căutăm la izvorul sfintelor scripturi adevărata potolire a patimilor și adevărata îndreptare a lucrurilor.

În deobște învățăturile Evangeliului sunt norma cea mai sigură la soluțiunea ori căror probleme sociale. Și este o adevărată nenorocire pentru omenime, că aceia, cari își aroagă rolul de binevoitori ai societății, socialiștii, tocmai dela aceasta comoară a înțelepciunii tuturor veacurilor abat mințile oamenilor, ațîțându-i la o ură nebună și surdă împotriva bisericii. Și de aceea de trei ori nenorocită este pornirea mai nouă, care să vădește și printre ai noștri, de a îndrepta poporul nostru, și mersul trebilor lui politice, spre tabăra socialismului. Asta ar însemna să mână apă spre moara care desigur, că o să ne macine apoi pe noi înșine, însași existența noastră.

Nu! În timpurile cele mai primejdioase din trecut neamul nostru s'a adăpostit în biserică, și sub scutul ei a înfruntat toate furtunile amenințătoare. Și acum biserica noastră trebuie să-și mențină rolul său mântuitor. Fie că are de luptat neamul nostru cu factori organizați, cari ne-ar atinge caracterul, fie că ar avea a face cu porniri sociale, isvorîte din stări anormale economice, cum este din colo de Carpați, biserica trebuie să-și cunoască datorința față cu turma sa de temelie, și să o apere, pe temeiul drepturilor sfinte, împotriva ori căror primejdii. Numai evanghelia ne dă o temelie neclintită, firească și dumnezească, pe care trebuie să o recunoască ori cine, și să i-se închine.

Însuşi D-zeu a sfinţit dreptul limbilor feliurite, consfinţind astfel diversitatea neamurilor, cari împodobesc omenimea, şi osândind astfel pornirile nefireşti de a desbrăca pe cineva de dreptul său natural, de evlavia ce trebuie să o poarte părinţilor şi întregului patrimoniu, material şi moral, pe care l-a moştenit dela străbunii săi. Ear dacă e vorbă de averi, de clase sociale, şi de bunurile lor pământeşti, evangelia statoreşte cea mai dreaptă măsură, osândind pe o formă pe bogatul nemilos, ca şi pe săracul fudul.

De aceea Părinţii mari ai bisericii, adevăraţii bărbaţi de stat ai împărăţiei lui D-zeu pe pământ, au scutit totdeauna pe ţăranii harnici şi cinstiţi, şi a dojenit părinţeşte pe bogătaşii fără iubire şi milă faţă cu fraţii lor, cu cari egali sunt înaintea lui D-zeu.

Astfel sfântul Ioan Gură-de-aur, marele Arhiepiscop al Răsăritului, a cărui aniversare de 1500 ani tocmai acum o serbează creştinătatea întreagă, fără deosebire de zonele solari, de răsărit şi de apus, a spus în cuvântările sale limpezi înveţătura bisericii creştine, şi a vorbit cu o dragoste nemărginită despre ţăranii buni, şi cu o energie apostolică despre moşierii cei răi şi fără inimă — Ne cade bine văzând că aceasta doctrină luminoasă a Evangheliei şi a tâlcuitorilor ei, se caută acum şi în România, unde de multă vreme s'a cultivat prin ziarele de speculă numai dispreţul faţă de biserica creştină şi faţă de temelii ei.

Găsim adecă în revista *Albina* din Bucureşti, care de zece ani slugeste cu stăruinţă rară scopurilor culturale în masele largi ţerăneşti, şi anume în nrul său iubilat, foarte bine îngrigit, un articol scris de Arhiepiscopul Athanasie al Râmnicului, în care se arată ce mărturisă S. Ioan Chrisostom despre ţărani şi marii proprietari. Păre că nu ar fi idei

de acum 1500 ani, așa de mult s'ar potrivi ele și astăzi. De aceea ne facem o plăcere reproducând două fragmente din cuvântările marelui ierarch.

Despre țărani zice:

»Praznic prea mare socotesc că este ziua aceasta, pentru venirea fraților noștri, cari cetatea noastră o au împodobit și biserica o au înfrumșețat; norod, carele cu limba de noi se deosebește, iar cu credința se unește; norod, carele cu neturburare trăește, viață având înfrânată și cinstită.

»Că la bărbații aceștia nu sunt teatruri ale fără de legii, nici întreceri de cai, nici muieri desfrânate, nici cealaltă turburare a cetății: ci tot chipul de înverșunare mare s'a izgonit afară, și mult înflorește pretudindenii înfrânarea patimilor.

»Iar pricina este, că ostenitoare le este viața lor și școală a faptei bune și a înfrânării au lucrarea pământului și meșteșug întrebuițează pre acela, pre carele Dumnezeu mai înainte de toate celelalte l-a băgat în viața noastră. Că mai înainte de păcat, lui Adam, când avea multă îndrăsneală, i-se poruncise să întrebuițe-ze lucrare oarecare de pământ, care nu eră cu adevărat ostenicioasă, nici avea ticăloșie, dar îi da multă filozofie, că l-a pus pre el, zice, să lucreze și să păzească raiul. (Fac, II, 12).

»Dintre acești țărani poți vedeă pre fiește-carele că acum înjugă boii la plug, trage plugul și taie brazdă adâncă, iar acum, că se sue pe sfântul scaun și ară sufletele supușilor și acum cu secera taie spinii pământului, iar acum cu cuvântul curățește păcatele sufletelor,

»Că nu se rușinează de a lucra precum cei ce locuesc cetatea noastră, ci se rușinează de a ședeă fără lucru, știind că șederea fără de lucru toată răutatea a învățat (Sirah XXXIII, 32) și învățătoare a viclesugului s'a făcut dintru început, la cei ce o iubesc pre ea.

»Aceștia sunt mai vârtos cei ce filozofesc filozofia noastră cea prea bună, nu cu chipul din afară, ci cu mintea arătând, fapta bună a lor... Ei lăpădând orice podoabă și-au împodobit sufletul lor cu dogmele și învățăturile filozofiei celei adevărate, (adică a credinței creștine) și nu numai cu dogmele, ci cu înseși faptele.

»Că de vei întreba despre dogme pre vre unul din aceștia ce trăiesc în țărănie și își cheltuiesc viața cu sapa și cu plugul, toate îți răspunde cu deamănuntă înțelegere din multă înțelepciune, și nu numai aceasta este de mirare, ci căci și cu lucrurile întăresc credința cea prin dogme.

»Căci cum că avem suflet nemuritor și vom să dăm samă pentru cele lucrute aicea și să stăm înaintea înfricoșatului scaun, și mintea lor o au încredințat și toată viața lor spre nădejdele acestea o au așezat și mai presus de toate nălcirea vieții acesteia s'au făcut, învățându-se dela Dumnezeiasca Scriptură, că deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni (Eccles. I, 12., Și cătră nimic din cele ce se par strălucite nu cască.

»Aceștia și pentru Dumnezeu știu a filozofi cele ce a poruncit Dumnezeu, și pentru pronie și pentru judecata cea mai deapoi și pentru facerea lumii de Dumnezeu, care a adus toate din neființă întru ființă și pentru toate celelalte filozofesc ne-fiind împărtășiți nicidecum de învățătura cea din afară (științele profane) (2). Cine nu va cunoaște de aicea puterea lui Christos, care pe cei necărturari și proști i-au arătat cu atât mai înțelepți decât cei ce se trufiă pentru înțelepciune, cu cât bărbații cei cu pricepere covârșesc pe copii cei mici.

»Mintea acestor filozofi (țărani) este plină de multă filozofie duhovnicească și viața urmează dogmelor. La ei nu sunt muieri desfătatoare, nici podoabe de haine, nici sulimanuri și dregeri de sprâncene, ci toată stricarea de năravuri ca aceasta este scoasă afară,

»Pentru aceea și mai lesne aduc spre înfrânare pe norodul cel supus (adică pe casnici) lor și cu multă luare aminte păzesc legea lui Pavel, care poruncește să avem îmbrăcăminte și haină și nimic mai mult să nu căutăm (I Timotei VI, 8).

»La aceștia nu este unt de mirezme, care amăgește mintea, ci pământul scoțând ierburi mai cu înțelepciune decât tot făcătorul de miruri le face lor bunul miros cel de multe feluri al florilor.

»Pentru aceasta și trupurile lor împreună cu sufletul dobândesc sănătate curată, pentrucă toată desfătarea o au izgonit și curgerile cele rele ale beției le-au scos afară și atâta mănâncă cât să trăească.

»Deci să nu-i defăimăm pe ei pentru chipul cel din afară, ci să ne minunăm de mintea lor. Că ce folos este din îmbrăcăminte cea din afară, când sufletul este îmbrăcat mai rău decât tot cerșetorul? Pe bărbat nu după haine, sau mai vârtos, nu după trup, ci după suflet trebuie a-l lăuda și a-l slăvi.

»Desbracă sufletul acestora (adică al țăranilor) și vei vedea frumsețea lui și bogăția, prin cuvinte, prin dogme și prin toată așezarea năravurilor...«

Ear despre proprietarii mari fără sentimente

creşineşti vorbeşte, întralt loc, pare că ar viza pe unii proprietari de latifundii din zilele noastre:

»Ceî ce au moşii şi culeg bogătia cea dela pământ! Ce poate fi mai nedrept decât aceştia? Că de va cercetă cineva cum întrebuiţează ei pe ticăloşii şi jalnicii lucrători de pământ, îi va află pe dâşii mai cruzi decât varvarii.

»Că lucrătorilor, cari se topesc de foame şi se trudesesc în toată viaţa, le pun şi dăjdii neîncetate şi nesuferite şi slujbe ostenioase le rânduiesc, şi ca pe nişte măgari şi catări, iar mai vârtos ca pe nişte pietre întrebuiţează trupurile lor, nelăsându-i cât de puţin să resufle: şi când rodeşte pământul şi când nu rodeşte, deopotrivă pe ei îi munceşte şi nici o iertare lor nu le dau,

»De cât care ce poate fi mai jalnic, când toată iarna trundindu-se şi de ger şi de ploie şi de privegheri istovindu-se, merg acasă cu mânille goale, ba rămân încă şi datori şi mai mult decât de foamete se duc înfricoşaţi şi îngroziţi de muncile şi tragerile (execuţiile) şi cererile şi jafurile epitropilor (îngrijitorilor moşiei).

»Ce să mai zică cineva de neguţătoriile (tocmelile) cu care îi neguţătoresc; de cărciumăriturile cu care îi cărciumăresc (speculează). Din ostenelele şi sudorile lor umplând linuri şi teacuri; iar pe ei nici puţină măsură lăsându-i să ducă acasă. Toată roada o toarnă în vasele fără de legii lor, iar acelora puţin argint aruncă pentru aceasta.

»Încă şi feluri nouă de dobânzi află (născocesc) şi care nici de legile păgâneşti nu sunt legiuite, şi zapise de împrumuturi alcătuesc, pline de mult blestem. Că nici doisprezece la sută, ci jumătate (cincizeci la sută) se silesc să ceară. Măcar că acela dela care cer şi femea are, şi copii hrăneşte şi om sărac este, şi cu ostenelele sale şi aria şi linuri umple.

Cari nimic dintru aceste nu pun în minte.«

* * *

— »Scoala şi Biserica« din Bucureşti, ca şi alte reviste bisericeşti din România, se preocupă şi ea de chestiunea ţărăneasca. Directorul acestei reviste, D. Stănescu, formulează câte-va puncte de reforme, ce ar trebui să se realizeze, şi relevează unele manifestaţiuni simptomatice ale vieţii ţărăneşti din România, făcând în acelaş timp şi unele

mărturişiri dureroase, care pot fi însă de folos. Autorul zice, că după ce s'au împrăştiat ţeranii (1866) s'a văzut faptul ciudat, că mare parte din ei aveau pe timp îndelungat pământul primit, în loc să-l lucreze sânguri; s'a mai văzut de curând — zice D. S. — că »oamenii ăştia numai ţin la biserică şi la preoţi, nici la proprietarul lor, pe care îl socotesc vrăşmaş.«

»Mai mult! — zice d-l D. S. — s'a văzut că ţinuturi întregi parădesc portul bătrânesc, ce aduce aşa de bine aminte originea noastră romano-dacică, dar mai ales păstra în casă banul ţăranului, care azi se scurge peste hotară... S'a văzut, că el nu ştie să muncească ogorul ce are...«

— »De acest bun popor, veacuri întregi robit — mărturiseşte autorul — nu s'a ocupat *nimeni* să-l ridice măcar astăzi. Dela 1866 încoace, de dragul penelor fluşturatice de civilizaţie apuseană (mai mult spoiala civilizaţiei. Red. »Răv«.) l'am lăsat pradă străinilor, şarlatanilor şi hoţilor...

»Fără motiv aşteptăm binele, cultura, morala de la un popor pe care nu l'am învăţat, nici odată ce este adevărul, pe care nu l'am învăţat frica de Dumnezeu, respect de munca şi drepturile aproapelui şi pe care din contra l'am obicinuit cu înjurăturile şi nedrepturile noastre şi vai... cu imoralitatea noastră!

»Este dar de refăcut de a capul opera întreagă... De aceea chestia este grea, nespun de grea. Totuşi numai oamenii fără vlagă se descuragează. Tocmai ca nişte buni cărmaci, sau ca nişte buni generali, cari cunoaştem de unde poate veni primejdia, să mergem la aceasta nouă luptă, în care Ţara ne cheamă şi fie care să dăm tributul de nevoie.

»Cei dintâiu chemaţi a face României acest mare serviciu sunt însă preoţii şi învăţătorii. Mai ales *preoţii* pot lucra pe acest teren mai mult de cât ori care altă clasă. Ei au zilnic prilej de a cunoaşte, de a studia, de a sădi sămânţa cea bună în sufletul creştinului. Un singur sfat îi mai dăm: să vegheze, să observe şi să muncească. Apoi să adune din timp învăţături din sf. Scriptură; să arunce cuvântul cel bun

acolo, unde pământul îi priește sau unde el, preotul l'a făcut prielnic, și țara îi va fi recunoscătoare.»

Așa scrie directorul revistei »Biserica și Școala«, cuminte și cu inimă. Păcat înse că restul revistei, afară de aceste 5—6 pag. e plin de certări și zavistii, cu frații și cu străinii. Se vede că pisma și ura e o năpastă generală la noi Români pretutindena, mai ales în aceste timpuri, când încercările mari și zguduirile amenințătoare sunt mai puternice.

Credeam, că la noi deosebirea confesională este pricina certelor atât de dese, mai ales între preoți, dar vedem că și mai aprinsă este cearta aceasta în România, unde deosebirea nu există. Între »Școala și Biserica« de pildă și între »Cuvântul Adevărului« din Râmnic-Vâlcea, amândouă reviste bisericești, este o ceartă cu bobotaie, care nu face nici un bine, și nici o cinste, nici bisericii, nici școlii, nici nu e după cuvântul adevărului, căruia ar trebui să slugească preoții și învățătorii pretutindena între creștini și Români. Și dacă e vorbă a se face o îndreptare a sufletelor spre problema cea mare și serioasă, care pretinde de la fiecare inteligent lăpădare de sine și de toate micile sale trebușoare egoiste, cari provoacă lupte între frați, atunci alătura de articoli, ca cei ai d-lui D. Stănescu, nu se potrivesc certe ca cea dintre »Școala și Biserica« și »Cuv. Ad.« ba nici învecitive, la cele cuprinse în articolul »Iar Catolicismul« din acelaș nr. al »Sc. și Bisericii«.

Nu voim să ne amestecăm în certele fraților din România liberă, au voie, mai mult decât noi, poate prea mult, a-și urma opiniile și gusturile. Dar în fața problemei grozav de mari, în jurul căreia îi vedem învărtindu-se nehotărâți, și neuniți în suflete și simțiri, ne pare curios să se ocupe de scandalurile pe cari o presă scandalosă le vâ-

nează în apele tulburi, ici colea, ale apusului catolic, și să le dea acestor scandaluri înfățișeri dogmatice confesionale, când lor le arde casa de asupra capului.

Dacă e să vă mântuiți frații, fraților, nu vă întoarceți cu ură spre nimenea, că ura nu e bun sfătuitor; din potrivă, credeți-ne noue, care știm, că acolo unde priviți cu ură nefirească, ați putea găsi cu mult mai multă îndreptare și ajutorare pentru voi, și pentru noi toți, decât scandaluri și slăbiciuni. Doar e știut, că biserica apuseană, în multe țeri, acum mai ales în Germania, desfășura o rodnică activitate socială, care ne poate slugi tuturor de îndreptar și de învețătură. În direcțiunea aceasta trebuie să-și îndrepte privirile preoții, cari vor serios și cinstit, ca să conlucre la rezolvarea problemei sociale din România, și atunci vor putea face un serviciu real neamului românesc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Crestături.

— **Roma locuta.** Iniințându-se parohie gr.-cat. în Budapesta, sub patronajul orașului, deci în apele curentului maghiarisător, parochul rutean, Melles Emil a crezut de bine a-și estinde dreptul de iurisdicțiune și asupra Românilor uniți cu Roma, pe cari îi vecsa crezând că este paroch și al lor. Episcopatul nostru, căruia i-s'au adus plângeri, ocupându-se de aceasta cauză a delegat'o Ilustrității Sale Dr. Vasile Hossu, al Lugoșului, ca să întrevină la Primatele Vaszary, sub a cărui iurisdicțiune stau și Rutenii din Budapesta. Primatele

a supus cauza spre hotărâre la Roma. Congregația de propaganda fide, căreia aparțin și cauzele bisericilor orientale, a hotărât în favorul Românilor.

La întrebarea:

»*An iurisdictioni parochiae graeci ritus Budapestini erectae subii-ciantur etiam catholici rumeni ibidem commorantes?* — Congregația a răspuns categoric:

»*Fideles rumeni, utpote alterius ritus, non subii-ciantur iurisdictioni parochi ruteni Ecclesiae graecae Budapestinensis.*« — Hotărârea are importanță principială, mare, dar în pracsă ea e numai o scutire de amestec cu Rutenii, gata la ori ce

umilire. *Positiv s'ar valida aceasta favorabilă hotărâre, numai atunci când s'ar înființa de fapt parohie română gr.-cat. în Budapesta. Preot este, pe cât știm, foarte potrivit. Atunci cei 16 clerici români, ce-i avem în seminarul central ar avea prilej faptic a se deprinde bine în datorințele chiemării ce-i așteaptă. Și până atunci ne bucurăm de hotărârea adusă. — Roma, Roma, tot mai este!*

— **Dreptatea lui Dumnezeu.**

D-l Dr. Valer Moldovan, avocat în Turda, scrie în »Românul« din America (Cleveland). În cel din urmă nr. vorbește despre neegalitatea oamenilor cu privire la averi, și arată credința că ar fi cu puțință o astfel de întocmire a societății, ca toți oamenii să aibă pe o formă avere, statorindu-se anumită măsură de bunuri pământești peste care să nu să poată trece. După ce exprimă aceasta utopie, constată că »Dreptate e numai la D-zeu«,

— *»Fraților — zice peste Ocean d-l avocat din Turda — când stau și ascult sf. Liturgie într'o frumoasă biserică românească, aud cântările cucernice ale corului și mă uit peste ceata de credincioși Români, îmi fulgeră în minte pentru o clipă o frântură din dreptatea mai înaltă alui D-zeu.*

Cum stam în fața altarului atâția oameni de toată starea, domni și țărani, bogați și săraci, îmi pare că față de Atot-puternicia lui D-zeu cu toți suntem, deopotrivă de slabi și neputincioși. Că soarta noastră, a oamenilor, fără deosebire atârnă de voia celui Atot-Pu-

ternic: boala, seceta, urgia altor neamuri, cutremur precum și în urmă cea mai gravă din toate relele moartea, atârnă depotriva asupra capului tuturoră fără deosebire de om și om.

Ori cât ne-am rețoi în viață, ori cât ar disprețul cel învățat pe cel prost, cel bogat pe cel sărac, dreptatea lui D-zeu ne silește ca să ne privim unul pe altul, ca ființe deopotrivă, supuse acelorași rele și acelorași nenorociri. Iată pentru ce are dreptate poetul Coșbuc când zice:

»Nu trebuie să ne deslipim

De cel ce avutul ne-a dat«.

După aceste frumoase mărturisiri d-l Dr. Moldovan osândește cu asprime cearta confesională ce se cultivă acum între Români din America, mai ales de unii preoți.

— **Contra alcoolismului.** *Remarcăm cu plăcere la acest loc cartea: »Alcoolismul« de Dr. Isidor Marcu și St. Rosian, care a apărut în Blaj și se vinde pe prețul bagatel de 1 cor. 10 fil. Și până vom vorbi mai pe larg despre ea însemnăm, că e o comoară de informații, culese din multe cărți străine de acest și folositoare tuturor, cari vor să se înroleze la lupta ce trebuie să începem, în sfârșit, împotriva dușmanului întru celui mai mare, care ticăloșeste și pustiește pe atâția din neamul nostru. Se va face campania, care se impune, — campanie neconținută de cuvânt și de faptă, sau va rămâne și cartea aceasta, ca atâtea altele. fără echou, fără cuvenită, prețuire? Va fi un nou prilej de a ne cunoaște.*

Serisori și răvaşe.

Cluj, la 1-ma Nov. 1907.

Onorată redacţiune!

Binevoiţi a publica * următoarea rectificare:

La articolul »Clica dela Cluj« fiind eu apostrofat ca reprezentant al »Economului«, Ńin a constata că nici când n'a fost destituit D-l Podoaba, ci el a fost pensionat la rugarea sa proprie, și că atât direcțiunea anterioară, cât și cea nou aleasă, au fost silite de a porni o lungă serie de procese penale contra D-lui B. Podoabă.

Unul din procesele intentate sub *actuala direcțiune*, este cazul recent pertractat în »Lupta« pe basa unei corespondențe din »Tribuna« plină de intervertiri și invențiuni.

Pe această basă concluziunile »Luptei« nu puteau fi decât greșite, fiindcă din achitarea *într'un singur caz* nu se poate pronunța o rehabilitare pentru o mulțime de alte cazuri neisprăvite prin justiție.

Pentru D-l B. Podoabă nici încerca nu se poate o rehabilitare până atunci, până când nu ar fi achitat de sub toate actele, mult peste o sută la număr, pentru cari procedura penală este ordonată dar încă nu este terminată, și până când nu va plăti toate pagubele făcute institutului. Insuși cazul terminat ca etică rămâne discutabil dupăce la achitare presi-

* Scrisoarea aceasta a fost trimisă spre publicare la redacția »Luptei« în 1 Noemvrie și nici până azi nu s'a publicat. »Lupta« publicând o corespondență din »Tribuna« (care se știe că se adăpă din acelaș isvor cu »Előre«) despre unul din cele peste 100 procese criminale ale fostului director esecutiv al »Economului«, făcea comentarii despre »nevinovăția« acusatului, atacând pe cei ce au făcut rinduială la institutul »Economul« — care azi grație purificării săvârșite, în ciuda generalei crize din țară și a tuturor intriganților neastimparați își ține cu tărie încrederea perfectă, de care se bucură atât în cercurile financiare străine, cât și românești și, după cum s'a constatat și din ultimul bilanț semestral, a făcut progrese neașteptate. Eată de ce ni s'a trimis și publicăm această scrisoare întocmai cum s'a trimis »Luptei«, care mistifică fără să rectifice. *Redacția.*

dentul de senat al Tribunalului constatând faptul obiectiv și achitând din motivul subiectiv a »lipsei de intențiune« a mai accentuat, că procedura acuzatului a fost neregulată, contrară cu poziția sa de director și cu corectitatea.

Cazul constatat este adecă următorul:

D-l B. Podoaba datoră sa pentru *vesminte la un croitor*, a achitat-o astfel, că încassând dela croitor 70 coroane neadministrat la cassă, a dat o chitanță de ștergere despre o pretensiune a institutului »Economul« sub titlul că D-l Podoaba ar fi luat asuprași datoria, deși la aceasta a lipsit autorisarea direcțiunei.

Eu cred că asemenea proceduri nu să pot admite la o bancă.

Tocmai pentru asta, și gășind apărarea acuzatului în contradicere cu documente publice, am înaintat la Tabla regească două acte:

1) o scrisoare de provocare la plată către D-l B. Podoaba subscrisă prin substitutul directorului: N. Căciulă, provăzută cu recepisa postală, fiindcă la Tribunal D-l Podoaba *negase* a fi primit o *asemenea provocare*;

2) Un atestat dela Tribunal despre *transcrierea averii sale*, săvârșite prin D-l Podoaba asupra unei persoane, ce îi stă aproape.

Nu e adevărat că D-l Dr. Frâncu ori D-l V. Pop ar fi afirmat la Tribunal că vre-unul din actele produse de mine nu ar fi existat.

La Tribunal despre transcriere *nu* a fost vorba, ci numai despre chestia provocării.

D-l Vasile Pop nici că a fost întrebat în aceasta privință, iar D-l Dr. Frâncu a fost ce e drept întrebat, răspunsul său însă este întru toate conform adevărului și actului, cum să constată prin procesul verbal al pertractării de sub nr. 6876—907.

Anume la întrebarea prezidentului: dacă s'a făcut încercare de a încassa pe cale civilă pretenziunea? D-l Frâncu a răspuns, că aceasta nu sa încercat; dar s'a făcut dispoziția ca D-l Podoaba *întâiu să fie provocat* la plătire, iar încât nu ar plăti, să se facă arătare penală.

Acest răspuns este verificat prin procesul verbal al direcțiunii și chiar prin scrisoarea de provocare mai sus citată și aflată în copia institutului, după ce D-l B. Podoaba, negase că ar fi fost provocat. Tot asemenea este conform adevărului și strict corect și răspunsul al 2-lea al D-lui Dr. Frâncu în chestie, când întreat de președinte că: primita acusatul provocarea, a răspuns: »că aceasta nu o știe«, fiindcă D-l Frâncu nu putea ști că primit'a ca fapt sau nu D-l Podoaba o scrisoare, care s'a subscris și trimis D-lui B. Podoaba prin N. Căciulă cu ajutorul poștei și în absența D-lui Frâncu.

Acela însă, a cărui fasiune a fost dovedită de neadevărată prin actul de sus, este și rămâne numai D-l B. Podoabă, care a negat de a fi primit provocare la plată, pe când aceasta i-s'a dovedit cu documente publice, în particular cu recepisa postală și să mai poate dovedi și cu alte acte.

Să vede deci, că și aserțiunile din »Tribuna«, precum și concludiile »Luptei« sunt lipsite de temei precum sunt neadevăruri celea debitate prin D-l B. Podoaba în cunoscutul ziar »Elöre« asupra »Economului« și conducerii lui actuale, despre cari comitetul de revizie numai de curând a constatat că are o gestiune în perfectă ordine.

Cu distinsă stimă

Dr. Victor Poruțiu,
advocat.

CRONICA.

— Parochul Feneșului săsesc, l. Cluj, d-l *Emil Pop*, a fost ales paroch al Uiorii Murășului, parochie patronată de erar, și protopop al districtului. Instalarea noului protopop se va face în 21 Nov. n. mutarea de fapt în zilele acestea. Pentru ocuparea parochiei vacante se va publica concurs; cu administrarea ei interinală a fost însărcinat d. Eug. P. Păcurariu, capelan în Cluj.

— *Ajutorul de stat* pe a. c. a sosit la ordinariatul din Blaj și se va împărți în curând.

— Dl *Iosif Orga*, contabilul »Sălăgianeii« a fost ales ofician la »Economul« cu titlul de secretar.

— *Hymen Adrian Costin*, fiul protopopului din Turda și d-șoara *Eugenia Papiriu Pop*, fiica preotului Val. Papiriu Pop, din Țăud, s'au cununat Duminecă în 3 Novembre n. în biserica gr.-cat. din Țăud.

— *Aurelia Boeriu*, fiica preotului din Lechința de Mureș, și *Ioan Rus*, proprietar în M.-Ludoș, — cununați.

— *Veturia O. Pop*, și *Ioan Costea* teol. abs. cununați.

— Universitarii români din Cluj invită la Petrecerea cu Dans ce se va aranja în sala dela „Hotel Central“, în 21 Noemvrie n. 1907. Începutul la 8 oare seara. Intrarea de persoană 2 cor. De familie (până la 3 membrii) 5 cor. Venitul curat e destinat pentru *Masa studenților* și *Casina română* din loc. Ofertele marinimoase se vor cvita în publicitate și sunt a se adresa la cassariul: *Remus Furdul* (strada Deák Ferencz u. 4. Roman Casino, Kolozsvár.

— Societatea de lectură »*Petru Maior*« a studenților noștri din Budapesta, (IX, strada Rádaí 20, III, 22.) s'a constituit în modul următor: Președinte *Petru Suciu*, teolog abs. stud. în filoz. Vice-președinte: *Niculae F. Negruțiu*, stud. în filozofie. Secretar: *Sabin C. Evuțianu*, stud. în filozofie. Cassier: *Ioan Jianu*, stud. în drept. Bibliotecar: *Simion Câmpean*, stud. în drept. Vice-bibliotecar: *Sabin Oprean* stud. la tehnică, Controlor: *Avram Sedianu*, stud. în filozofie, Notari: *Ioan Pop*, stud. în drept, *Ioan Țicu*, stud. în medicină, Econom: *Adam Iancu*, stud. în medicină.

Comisia literară: *Petru Bucșan*, stud. în medicină, *Ioan Duma*, teolog abs., stud. în filozofie. *Ștefan Hărăguș*, teolog abs., stud. în drept. *Sabin Lupan*, stud. în medicină, *Costantin Roșcău*, stud. la tehnică. *Eugen Todoran*, teolog abs., stud. în filozofie, *Ioan Țicu*, stud. în medicină.

Comisia supraveghetoare: *Iuliu Dan*, stud. în drept, *Romul Maxim*, stud. în drept. *Cornel Micloș*, stud. la tehnică.

— *Fă bine neamului tău*. Ca să se înmulțească clasa industriașilor și între Români, redacțiunea foii »*Meseriașul*« din Lugoj mijlocește gratis plasarea de băieți la meseriașii noștri, cari caută și întreabă tot mai mult după băieți, învățăcei (să-gârți, inși) la această redacțiune. La țaria neamului zidește tot natul, care ajută clasa aceasta. Redacțiunea »*Meseriașul*« roagă deci pe tot iubitul de neam Român să-i caute și să-i ceară întervenirea pentru așezarea de atari băieți, căci ar avea totdeauna unde.

Preoţilor şi învăţătorilor mai săraci li-ar da foaia chiar pe jumătate preţul (pe 1 fl. 20) numai ca să-i angajeze la activarea de băieţi pentru cariera industrială.

Adresa: Redacţiunea »Meseriaşul« Lugoj.

— *D. N. O. Brânzeu*, absolvent al facultăţii teologice din Budapesta, îşi continuă studiile la universitatea din Viena, ca alumn al institutului teologic al »Sfântului Augustin«.

— *f Ioan Man* proprietar în Rîciu, după un morb îndelungat, provăzut cu ss. taine şi a dat nobilul său suflet în mâinile Creatoriului în 2. Novembre. 1907. st. n. la 9 oare a. m. în al 59-lea an al vieţii şi al 15-lea al fericitei sale căsătorii.

— »Românul« din America în fiecare număr înregistrează nenorocirile de moarte ce se întâmplă Românilor. Câte vor rămânea necunoscute? În nrul din urmă, 26. Oct. cetim, că tinerul Ilie Morariu din Dobârca (com. Sibiu) lucrând într-o fabrică din Indiana Harbor, a fost prins între un vagon şi maşina unui tren, şi-a fost zdrobit aşa cât în 3 ceasuri a fost mort. — Intro fabrică de praf de puşcă din Fontanet — Ind. s'a întâmplat esplosiune, care a rănit pe toţi muncitorii şi 100 din ei au murit. Români n'au fost între lucrători.

Cărţi — Reviste — Ziare.

— *Călimdarul Poporului pe anul 1908*. A apărut cu cuprins bogat şi felurit. Din partea literară amintim: Alexandru Lăpuşneanul novelă de Const. Negruzzi; Din isprăvile lui Păcală, de P. Dulfu; Pedepsa St. Arhangel Mihail (poveste); Povestea rozei etc. apoi poezii, sfaturi şi învăţături, glume ilustrate etc. şi *Răvaşul nostru*, povestirea întâmplărilor de preste an. Preţul este 40 fil. şi 5 fil. porto. Să poate procura dela administraţia »Foi Poporului«, Sibiu. Revanzătorilor să dă rabat convenit.

— *Călimdarul dela Cluj*, va apărea şi în anul acesta cu bogat cuprins şi cu preţul cel mai ieftin între toate.

— »Flacări« — poesii de *Corneliu Moldovanu*. La Bucureşti, institutul de arte grafice »Eminescu« a scos într'un frumos veştmânt creaţiunile unui nou şi tiner poet, *Corneliu Moldovan*. Numele acesta nu e necunoscut pentru cei ce se țin în curent cu mişcarea noastră literară. L'am văzut adese sub poesii remarcabile în »Sămănătorul«. Totuşi trebuie să mărturisim, că mănunchiul de »Flacări«, cuprinse în volum, ni-l pune într'o lumină mai intensivă, şi ne face să ni-l însemnăm ca un nume cu viitor, şi pentru sine, şi pentru noi.

Esperiența ne a învățat ca în aprecierea poeziilor, cari pășesc în public cu primul volum, să fim mai rezervați. De aceea ne oprim, după lectura »Flacărăilor«, numai la câte-va constatări, cât se poate de cumpătate, dorind ca tinerul poet să caute a lupta încă pentru cucerirea definitivă a gloriei, spre care se arată pornit de pe acum.

Volumul *Flacări* are două părți: 1) *Din »Povestea Neamului«* și 2) *Cântecele nopții*.

În partea întâie vedem adevăratele flacări ale iubirei de neam, — pe care însuși poetul le caută cu deadinsul prin întunecul vremilor trecute și unde le găsește, le ridică sus, le hrănește, și ne încălzește inima de focul, cu care și-a încălzit mai dinainte inima sa bună, de bun Român.

Poetul singur caracterizează mai bine inspirațiunile sale de acest fel:

C. Moldovan.

Sub ocrotirea nopții înstelate,
Adesea singur pașii mi-i îndrum,
Gonind din suflet umbrele durerii
Și toată *sila* vremilor de acum.

Iar gândul mi-l întorc spre zile-apuse
Bogate'n vitejie și credință
Și potolind a sufletului sbucium
Încep în minte-un vis de biruință:

Atunci în zări, văd munți de fum și flacări
Cetăți și turnuri gata să se darme,
Și-mi pare că aud în depărtare
Cai tropotind și zingăniri de arme.

Esprimă deci poetul un sentiment general de nemulțămire: »toată sila vremilor de acum«, pre care caută să și o lecuească întorcându-se cu gândul — fericitul gând de poet — spre »zilele apuse, bogate'n vitejie și credință«. Aceste »zile apuse« îi hrănesc sufletul disgustat de vremile sarbede de acum, pentru că în ele găsește vitegie și credință, virtuți surori, pe cari vremile de azi nu le au, fiind că nu au — credință. Pe 50 pagini cetim cu plăcere, într'un limbaj dulce, bogat în frumseți și sonor, o adevărată poveste a neamului.

În coarda aceasta lira poetului înflăcărat e înrudită cu lira lui Goga al nostru, la care se vede din multe, că ține. Numai cât, după împrejurări, Moldovanu când plânge durerea neamului vorbește cu »Prutul«, nu cu Oltul; și preamărește Dunărea; și când îl prinde melancolia, nu și-o anină de o casă

părăsită din sat, ci de ruine de cetăţi şi biserici — locaşuri de *vitegie* şi *credinţă*, — virtuţi pe cari le caută necontenit pretutindenea, așa cât întreg pământul țerii îl socotește plin de morminte și ruini.

Pământ iubit al țării mele sfinte
Primește-mă să ingenunchez smerit
În pulberea bătrânelor morminte
A falnicelor veacuri ce au perit...

Și'n umbra adormitelor ruini —
Cumplite moaște-a vremilor ce a fost,
De a căror faimă azi suntem străini, —
O lasă-mă să-mi caut adăpost,
În ceasuri de amară desnădejde,
Când sufletu-mi se sbuciumă 'n neștire
Sub viforoasa vremilor primejde. —
(Pe ruine.)

Acest sentiment îl duce să se închine și la Putna:

Nălțându-și turla în zările albastre
Se îmbracă 'n cuvioasă strălucire
A Putnii învechită mănăstire —
Jerusalimul vitejeii noastre...

În reprivirile acestea dese spre trecut poetul se oprește cu deosebire la unele figuri caracteristice: Cronicarul, Boerul, Jupânița, Pitac. Tipuri de actualitate, cum are Goga, în Dascălul, Dascălița, Preotul, («Apostolul») Lae chiorul, ect. Moldovanu nu are. Are înse unele concepțiuni mai înalte în evocațiunile trecutului, d. e. în »*Trecând Carpații*« și »*Mirislău*«.

În ceea dintâiu dă poetul strălucită dovadă de înălțimea ideilor și sentimentelor la care se poate ridica, înălțime eminesciană, neatinsă de mult. În rugăciunea ce i-o impune lui Mihaiu, în momentul istoric, ingenunchiat sub munții falnici, se simte mai ales acest avânt 'nalt, fără de care poetul — nu-i poet, în înțelesul mare al cuvântului.

— O munților! Din tot ce a născut lutul
Voi singuri amintiți Dumnezeirea;
Învecinați cu stelele și cerul, —
Vă dovediți cu ele 'nrudirea

Prin strălucirea fulgerilor voastre...
 Dintru început robi braţului de fier
 Ce v'a zidit — cu ce aţi greşit în urmă
 Ca să v'alunge, uriaşi, din cer?...
 Şi ce minuni din boltile tăriei
 Au fost vederii voastre 'n credinţate
 De staţi înmărmuriţi pentru vecie?
 Sau ce mistere 'nveci nedeslegate
 Trezind în voi durerea indoelii
 Au pus pe a voastre frunţi poveri de gheaţă...?

Pe când bătrânul preot a lui Goga, — »bătrânul mag« albit de zile negre, povesteşte la podmol de vecernie în așa fel, încât »aprinşi feciorii strâng prăseaua cuţitului la cingătoare«, pe atunci — în schimb — îți cadé bine sufletului să vezi pe adevăratul *Viteaz*, merit să învirte arma și să conducă oștirile rășboinice, cum seara, când »a fost sorocul rugăciunii«, ese tăcut din cortu-i de mătasă, și ingenunche, cu ochi duși în noapte, spre D-zeu. Vitegia și credința se întâlnesc de nou, nu mai cât aci nu credința face pe viteaz, ci Viteazul caută credința.

Peste tot din întreg volumul, aceasta ni-se pare, deși-i numai fragment, cea mai înaltă creațiune, și adevărata inspirațiune de poet.

Sfârșitul fragmentului îl dă o deschidere largă a orizontului, pe care ni-o desface ca o proiecțiune măreață înaintea ochilor. Înălțătoare ca și gândul mare din care s'a zămislit întregul vis. Încheiem cu acest »finale« pentru a trece la a doua parte:

În mijlocul boerilor Voevodul
 Lucind de arme călărea 'n tăcere,
 Trist, abătut de visurile nopții,
 Și mistuit de o tainică durere,
 O presimțire neînțeleas'a sorții
 Ii picura în gând amărăciune.
 De odată trăsări strunindu-și calul
 Și porunci popas de rugăciune:

În vale să zărea sclipind Ardeal....

În partea a doua »Cântecelile Noptii« poetul ni-se arată și mai lămurit în lumina subiectivă a sufletului său. Constatăm cu plăcere și aci o notă hotărâtă de religiositate, de credință pozitivă, și de moralitate. Asemenea nu lipsește nici aici gândirea filosofică mai adâncă. De altfel cea mai bună caracterizare, și pentru partea asta, și-o face poetul singur:

În sufletul meu arde o flacăra curată
 Pe care vîntul vremii nu poate s-o atingă
 Iar vîful de patimi, de a străbătut vr'odată
 În casa amintirii — n'a izbutit s'o stingă

Chiar când apune în minte și în gând se face seară,
 În sufletul meu pașnic e tot lumină dragă —
 Așa cum e 'n biserici când ard făclii de ceară
 Și-e primit cuvîntul celor ce se roagă.....

*

*Prețul volumului »Flacări« e 2' coroane, și se poate
 căpăta și la administrația »Răvașului«.*

— La *Librăria Ciurcu* în Brașov, se află de vânzare
 din scrierile mult regretatului *Iosif Vulcan* următoarele:

Dela sate. Novele	Cor. 1.—
Lira mea. Poezii. Ediț. de lux	» 2.—
» » » Ediț. obicinuită	» 1.50
Stefan cel tânăr. Traged. în 5 acte și 3 tablouri	» 1.40
Gărgăunii dragostei. Com. în 1 act	» —40
Măța cu Clopot » » » »	» —40
Nunta lui Pârjol. Glumă dela sate, teatru	» —20
Insurățilă. Monolog	» —10
Prima rochie lungă. Monolog	» —10

— Căutam spre cumpărare. »Panteonul Român« și »Ra-
 nele Națiunei« de Ios. Vulcan.

— **Îngrijirea Vinului**, îndrumări practice pentru micii
 vieri, de Nic. Simulescu. Cu 20 ilustrațiuni în text. O mică,
 broșură de preț (costă 30 fil.) pentru vieri, cari știu produce
 dar nu știu păstra vinul, pentru că nu-l știu îngriji. O re-
 comandăm. S'a tipărit la tipografia »Minerva« a »Bunului
 Econom« din Orăștie.

— A apărut în edițiunea II. *Mângăierea Creștinului*, carte
 de rugăciuni pentru credincioșii greco-catolici. Din cărțile rituali
 ale bisericii orientale și din alte cărți de pietate compusă de
 Ioan Genț protopop gr.-cat. în Oradea-mare. Cu aprobarea și
 binecuvântarea Ilustrisimului și Reverendisimului Domn Dr.
 Demetriu Radu Episcop greco-catolic de Oradea-mare.

În restimp de abia un an și câteva luni ediția primă,
 tipărită în două mii de exemplare s'a epuizat. Simpatia
 extraordinară, cu care a întimpinat clerul și poporul nostru
 credincios apariția acestei cărți de rugăciuni; recomandarea ei
 din partea Preveneratelor Ordinariate episcopoești, precum
 și numeroasele corespondențe măgulitoare primite din toate

părțile, dovedesc în destul, că cartea aceasta e în stare de a satisface pretenziunile inteligenței noastre culte chiar așa ca'n lipsurile sufletești ale credincioșilor noștri dela țară; și astfel trăinicia ei e dovedită, și ediția a doua e de lipsă.

Prețul unui exemplar legat: de tot în pânză, cu table tari cu cruce aurită, și cu călcâiul bogat aurit, e 1 coroană + spesele postali 24 fileri cu spedare francată. Al unsprezecelea exemplar îl dau gratuit. Pentru unsprezece exemplare procurate deodată sunt de a se trimite zece (10) coroane 76 fileri, și atunci spesele postali se vor plăti aici și credincioșii vor putea primi un exemplar pentru 1 coroană.

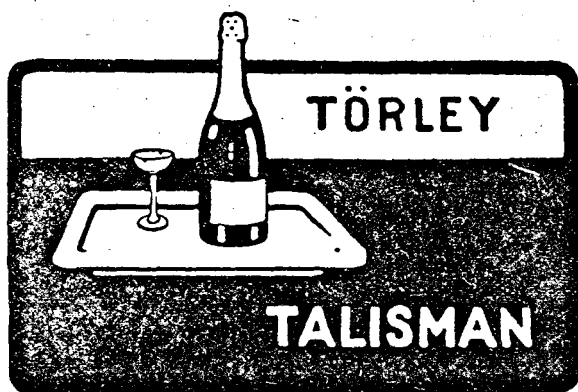
Cartea se poate procura și în legături de lux, lucrăte în fabrica de renume European a lui Steinbrenner din Boemia, foarte frumoase și mai ieftine ca celea de pe aici; și anume: a) leg. în piele de chagrin căptușită (neagră) cu cruce aurită și cu tăietură aurită în toc frumos, un exemplar cu spedare recomandată costă patru (4) coroane 30 fileri; b) leg. în imitație de os (albă) cu cruce de os, tăietură aurită și toc, un ex. cu sped. rec. patru (4) cor.; c) leg. în imit. de os (albă), cu cruce de os, tăietură aurită și toc, un ex cu sped. rec. patru (4) cor. 60 fileri; d) leg. în imit. de os (albă), cu cruce frumoasă împodobită cu decorațiune de aur și mărgăritar și cu pictură de flori artistică, cu tăietură aurită și toc, un ex. cu sped. rec. șese (6) cor. 30 fileri.

Comandele sunt a se adresa la subscrisul. Prețul se trimite înainte, sau se incassează cu rambursă.

Dela subscrisul se poate încă procura: *Cuvântări bisericesti de Massillon*, din orig. francez traduse de Ioan Genț. Tom. I. form. mare 8° 412 pagini, prețul unui exemplar dela 5 cor. redus la 2 cor. Tom. II. acelaș format 304. pagini, prețul unui ex. 3 cor. 40 fileri. Al șeptelea exemplar îl dau gratuit. Zece exemplare procurate deodată din tom. II. se dau à c. 50 f.; zece exemplare din ambele tomuri à 4 c. 50 f.; douăzeci de ex. din tom. II. à 2 cor.; douăzeci de ex. din ambece tomuri à 4 coroane. Oradeamare, 18 Octobre 1907. Ioan Genț, protopop gr.-cat. în Nagyvárad, Sztaroveszky-utcza 6 sz.

— *Albina* revistă enciclopedică populară, din București, împlinind 10 ani de viață, a scos nr. 1. a. XI, cu următorul bogat sumar: Comitetul, Un cuvânt înainte, — P. Gârboviceanu, Zece ani de vieață. — I. Kalinderu, Credința și știința. — Haret, Luminarea poporului.... — Pimen al Dunării de jos, Reflecțiuni asupra jubileului de 10 ani dela înființarea revistei »Albina«, — Athanasie Râmnic, Două cuvinte despre țărani. — Al. G. Galeșecu, Bogăția unei țări..... — P. Rășcanu, O datorie sfântă — Sofia Nădejde, Pace și 'ntre oameni bună 'nvoire. — G. Coșbuc, Piatra

trăsnetului. — I. Slavici, O vânătoare cu rost. — C. Fussea, »Albinei«. — C. Banu, Patria. — N. Rădulescu-Niger, »Albinei.« — N. Bibiri, Omagiu din parte-mi revistei »Albinei«. — Prf. Dr. Manolescu, Ce învățătură putem trage din viața insectei albina? — Cărți noi. — St. C. Ioan, Din foloasele învățământului. — M. Lupescu, Omul fără noroc. — L. Mrejeriu, Indemn către muncitorii români. — C. Armașu. Cugeări. — Icon. C. Nazarie. Sfântul Ioan Gură de aur. — Mulțumiri. — C. N. Mateescu, Legenda lumânăricii. — General P. V. Năsturel, Radul Șerban Bașarab și Matei bașarab. — P. Dulfu, Pribeagul. — Al. Lepedatu, Lupta dela Năeni. — M. Sadoveanu, Istoria unei pălării. — Soarele punător de foc. — G.P. Salviu, Jubileul »Albinei«. — G. Ionescu, Tipografia dela mănăstirea Znagov. — Fl. Cristescu, Puișorii. — Ir. Popescu, Animalul sănătos. — Dr. V. Oprescu, Daspse sănătate. — Dr. C. A. Macri. Cura de struguri și de must. — P. Volănescu, ăatre frații săteni. — St. Negulescu. Portretele familiei regale. — Em. Gârleanu. Găza (Schită). — S. Teodorescu-Kirilean, Jocurile la sate. — Maior S. Leonte, Mai multă lumină! — Paul Pașa, Un județ fericit. — C. Rădulescu-Codin, Mureș (poezie din popor). — Diacon Raiculescu, Rărerea mea. — I. N. Ciocan. Cin nevoile săteanului. — C. D. Parepa. Plantele medicina.e cari cresc in țară și se pot recolta toamna. — V. S. Moga, Ingrijirea găinilor. — Marin M. Țiculescu. Șapte ani la colnic. — Cronica săptămânii. — Informațiuni

— A apărut: Ingrijirea părului, un tratat popular, de un dermatolog. Cluj, tipografia »Carmen« 1907. 60 fil. + porto 4 fil.

Poșta Redacției și Administrației.

Frunza pică, toamna trece în a vremii veșnicie
Și a Dumitale »Toamnă« pică în corfa cu hârtie...

Să ne ierți și să ne ierte, mai ales Silvia visată,

Că nu ne-am făcut noi »postă« și nici nu vrem să fim vi'odată.

— Eată geniul poetic, suferinți platonici — eată!

— On. D. Ioan Lapădat. Bel—nt. Abonamentul Dv. pe 1907 este achitat. — M. O. D. I. P. prot. Turț. Achitat tot și pe 1907 e în regulă.

S. W. în Suceava Nu putem aprea numai lucrări cunoscute în întregime. Și nu putem publica de cât de la cei ce ne sunt cunoscuți — cu numele întreg. — Spre orientare.

Remissier, care are relațiuni cu capitaliști și cercuri de speculațiuni, se caută de o casă de bancă serioasă. Binevoitoare scrisori sunt a se adresa sub marca Remissier la Esp. de anonțuri Ed. Braun Wien. I. Rotenturmstrasse 9.

AVIS!

Am onoare a face cunoscut prea stim. public din loc și jur, că institutul meu de înmormântare din Strada Unio Nr. 13 l-am strămutat în strada **Egyetem-utca Nr. 1**, aranjându-l din nou, așa în cât corăspunde celor mai gingașe poște a timpului present.

Sicriuri de metal și lemn, — cununi, vestminte pentru morți, petri pentru morminte și făclii țin totdeauna în cuantitatea cea mai mare în depositul meu.

Indeplinesc înmormântări de băieți dela 6 coroane, iar de oameni mari dela 16 coroane în sus. Duc îndeplinire transportarea cadavrelor în loc, jur și străinătate.

Rog pentru sprigin pe prea stimatul public pe viitor.

(11—20)

Muntyán Petru

proprietarul Institutului de înmormântare
Egyetem utca 1 sz. Monostori-ut 87 sz. mäsar și strugaer.

Predicile lui Petru Maior

Vol. I. (pe Dumineci) 5 cor. vol. II. (pe sărbători) 1 cor.

Legate laolaltă 7 cor.

Propovedanii la morți, legate, 4 cor.

Pentru economi!

Prav pentru îngrășarea vitelor cornute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuințarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru oricare econom a întrebuința acest prav de îngrășare, căci prin aceasta se urcă valoarea — adică prețul vitelor, porcilor și a cailor. Prețul este 60 fil.

Moartea cloșanilor și a șoarecilor.

Un prav sigur pentru stărpirea acestora. Prețul 60 fil.

Prav pentru oatul găinilor. Prin întrebuințarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe când alt cum nu ne ouă — sau foarte puțin. Prețul 30 fileri.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este, că vitele și porcii toamna și iarna întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverii, suferă mai mult de mâncărimea păduchilor, prin care mâncărime sunt reținuți porcii și vitele în îngrășarea și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i astfel încât în loc de a li-se ridica prețul, chiar pierd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuințeze aceasta unsoare — căreia îi e prețul 20 și 40 fil.

Extracte pentru prepararea romului și a diferitelor licheuri. Cine voește a-și prepara rum și liqueuri bune și ieftine, să întrebuințeze aceste extracte. Prețul pentru o litră 40 fil. Pentru prepararea rachiului de prune iarăși 40 fil. Tot în acest acest preț să capătă și pentru rachiu de drojde, de slibovitz, de rachiu de bucate și de borovicica.

Thee foarte ieftină și bună. 1 pachet 20 fil. 1 kg. cu 6 și 8 cor.

Sirope de zmeură. Curat numai de suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 kg. 1 cor. 20 fil.

Unsoare contra mânilor și picioarelor înghețate 70 fil.

Esență contra bătăturilor, (ochi de găină) 70 fil.

Toate aceste se capătă la:

Cornel Demeter, apotecar în Szászváros.

Institutul indigen de asigurare

Fondat la
1868

„Transsylvania“

Fondat la
1868

se recomandă pentru încheierea de
*Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre pe cheltuelile
înmormântării etc.* în toate combinațiile și cu tarifele cele
mai ieftine.

Valori asigurate:
105 milioane cor.

Despăgubiri prestate:
7 milioane coroane.

Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

Agentura generală în Cluj, Emketer 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura
»Transilvaniei« în Cluj.

Cine suferă de (nevoie)
sgârșciuri și stări ner-
trimitte gratis și franco dela

Epilepsie
»Privil. Schwanen
a. Main.

voase, se cere broșura
despre Epilepsie, care se
»Apothek« Frankfurt

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„THE STANDARD“

fondată în anul 1825.

Efectuește **asigurări pe viață**
pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incasso anual	Avere proprie
Cor.: 34,600.000	Cor.: 274,000.000

Dividende solvite	Despăgubiri de viață
Cor.: 170,000.000	Cor.: 570,000.000

Agentura generală pentru Transilvania:
Cluj. Strada Ferencz-József Nr. 17.

Filiala pentru Ungaria:
**Budapesta, Strada Kossuth-Lajos nr. 4
în Palatul Standard. (Casa proprie).**

Centrala generală:
Edinburg. (Anglia).

La tipografia
»CARMEN«
în Cluj
se află de vânzare
„ROMANA“
(pe note)
de Tunarul.

Prețul unui esempl.
2 cor. 50 fil.

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj—Kolozsvár.